

ΒΥΖΑΝΤΙΝΟΣ ΔΟΜΟΣ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΜΕΣΑΙΩΝΙΚΗΣ
ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΚΑΙ
ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

ISSN 1106-1901

Παράρτημα 29

ΑΝΑΛΕΚΤΑ
ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ
ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

Χρήστος Π. Μπαλόγλου - Αναστάσιος Γ. Μαράς
Γεώργιος Τ. Τσερεβελάκης - Γεώργιος Α. Τσούτσος

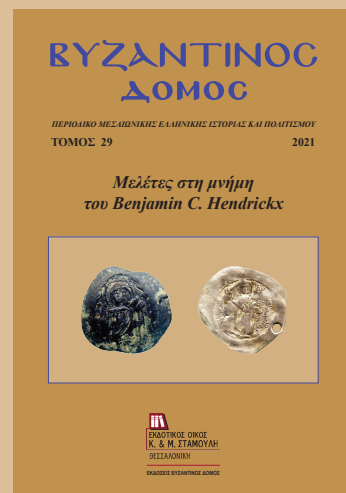
(Επιμέλεια)

Ο ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ BENJAMIN HENDRICKX (1939-2021)

Επιφανής Μεσαιωνολόγος - Ελληνιστής -
Αφρικανολόγος

ΜΕΛΕΤΕΣ ΣΤΗ ΜΝΗΜΗ ΤΟΥ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΒΥΖΑΝΤΙΝΟΣ ΔΟΜΟΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΒΡΑΧΥΓΡΑΦΙΕΣ V

ΜΕΛΕΤΕΣ ΚΑΙ ΑΡΘΡΑ

Benjamin Hendrickx in memoriam-εισαγωγικό κείμενο (του επιμελητή έκδοσης)	1
Tabula Memorialis	3
Γεώργιος Χρ. Τσιγάρας, Ο καθηγητής Benjamin Hendrickx (1939-2021)	5
Efi Zacharopoulou, Publications by Benjamin C. Hendrickx in the period 1962-2020	13
Alexios G.C. Savvides, Benjamin Hendrickx (1939-2021): his contribution to medieval historical studies	29
Benjamin Hendrickx (†), Quelques notes à propos de l'investiture, du statut et des ceremonies des princes et princesses d'Achaïe: Des usurpateurs? Un prince couronne? Des princes tricheurs? Des princesses investies de la dignité princière? Des princesses-époux ou princes-consorts? Des princesses dupées?	39
Αλεξάνδρα-Κυριακή Βασιλείου-Seibt, Σχετικά με το πρόσωπο του Τατίκιου	93
Παναγιώτης Α. Γιαννόπουλος, Θωμαΐς, η συγγραφέας του μαρτυρίου της αγίας Φεβρωνίας (BHG 659) ...	99
Ηλίας Γιαρένης, Η επιστολή του Νικολάου Μεσαρίτη στον αρχιεπίσκοπο Προκοννήσου. Εισαγωγή, κριτική έκδοση και συνοπτικός σχολιασμός	105
Georgios Chr. Charizanis, Trebizond: centre of education and learning and birthplace of famous men (A.D. 7 th -11 th c.)	129
Georgios Gousgouriotis, Who was the greatest Church Father? A philosophical dispute of the 11 th century	145
Raita Hendrickx-Steyn, When history meets art in Africa: <i>The New Jerusalem</i> in the vision of King Lalibela and artist Jackson Hlungwani	163
Anna Kantika, Diocletien, Théophane le Chronographe, Constantin VII Porphyrogénète et la début de l' Empire byzantin	185
Δημήτριος Ν. Κασαπίδης, Συμβολή στην εγκατάσταση του Τάγματος των Δομηνικανών στην Ανατολή: η περίπτωση της Κωνσταντινούπολης	195
Όλγα Χ. Κούρτογλου, Η γυναικεία παρουσία σε ιδίομορφα φαινόμενα μοναχισμού στον ύστερο Μεσαίωνα: η περίπτωση των <i>beguinae</i>	221
Savvas Kyriakides, The use of oaths in the <i>Histories</i> of John VI Kantakouzenos (1347-1354)	227
Γεώργιος Α. Λεβενιώτης, 'Περίβλεπτοι κύριοι', 'ευγενέστατοι' και 'λογιώτατοι κριταί': συμβολή στη μελέτη της διοίκησης του Θέματος Οψικίου κατά τον 11 ^ο αιώνα	245
Ελένη Λιάντα, Η απεικόνιση των γυναικείων μορφών στα νομίσματα της υστεροβυζαντινής περιόδου (1204-1453)	263
Στέλιος Α. Μουζάκης, Καλαντάριο-βροντολόγιο-σεισμολόγιο-ευχολόγιο του 18 ^{ου} αιώνα – ανέκδοτος κώδικας	289
Χρήστος Π. Μπαλόγλου, Η γεωπολιτική σημασία της προτάσεως του Βησσαρίωνος περί ιδρύσεως πόλεως στον Ισθμό της Κορίνθου	305
Χριστίνα Μπουγά, Πολιτιστικές διαδρομές στην ύπαιθρο χώρα της Ζακύνθου: εκκλησίες της μεταβυζαντινής και νεότερης περιόδου	339
Βασιλική Νεράντζη-Βαρμάζη, Η εικόνα του 'άλλου' στους ιστορικούς συγγραφείς των τελευταίων βυζαντινών αιώνων (12 ^{ου} -15 ^{ου})	369
Photeine V. Perra, An entry on John Hunyadi heretofore unpublished	375
Κωνσταντίνος Χαρ. Πεσυριδής, Αναφορές σε εικονογραφικά θέματα στους τρεις Απολογητικούς Λόγους υπέρ των εικόνων του Ιωάννη Δαμασκηνού	383
Λίνα Μ. Ποζίδου, Η εκστρατεία του αυτοκράτορα Ηράκλειου Α' (610-641) κατά των Σασσανιδών Περσών μέσα από τις γεωργιανές πηγές	401

π. Ευάγγελος Κ. Πριγκιτάκης, Ο Πατριάρχης Ισίδωρος Α΄ ο Βούχειρας (±1290-1350) έργο του Δημητρίου Κυδώνη	417
Panos Sophoulis, Shifting identities in the medieval Balkans: the case of Albania and Bosnia	441
Αλεξία-Φωτεινή Σταμούλη, Παρατηρήσεις για την εκπαίδευση σε υστεροβυζαντινά αγιολογικά κείμενα	451
Γιώργος Εμμ. Τερεζάκης, Ο ρόλος της δημογραφικής κρίσης του 14 ^{ου} αιώνα στη σύνθεση και διασπορά του πληθυσμού στο θεσσαλικό χώρο	519
Χρήστος Αθ. Τερέζης, Φιλοσοφικές προβολές της τριαδολογίας και της ανθρωπολογίας στον άγιο Γρηγόριο Νύσσης	529
Μανόλης Γ. Βαρβούνης, Ο μητροπολίτης Τραπεζούντος Χρύσανθος και ο τεκτονισμός	557
Αλέξιος Γ. Κ. Σαββίδης, Σημειώσεις για τις πηγές της ιστορίας του Βυζαντίου και για τα βασικά γραμματολογικά τους βοηθήματα	561

ΝΕΚΡΟΛΟΓΙΕΣ

ΠΙΕΤΡΟΣ ΓΙΑΚΟΥΜΕΛΟΣ, Ο Γέρων Μητροπολίτης Καισαρείας της Αφρικής από Αζώμης. Μία σεμνή, ταπεινή και αγαλόκαρπος διακονία στην Αφρική. IN MEMORIAM υπό Χρήστου Π. Μπαλόγλου	617
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Α. ΜΑΝΑΦΗΣ (1938-2021), του Στυλιανού Λαμπάκη	621
ΣΥΡΙΑ ΜΑΝΓΚΟ, Ένας πρωτοπόρος της Βυζαντινολογίας, του Στέφανου Ευθυμιάδη	623

ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΣΙΕΣ

<i>Η Αντιρρητική Πραγματεία του Ιωάννου Στ΄ Καντακουζηνού κατά του Ιωάννη Κυπαρισσιώτη.</i> Κριτική έκδοση Δήμητρα Ι. Μονιού, υπό Χρήστου Π. Μπαλόγλου	627
<i>Ο Αρχιεπίσκοπος Αθηνών Χρυσόστομος Παπαδόπουλος και η Εκκλησία Αλεξανδρείας.</i> Παναγιώτης Τζουμέρκας, υπό Χρήστου Π. Μπαλόγλου	633

ΑΝΕΚΛΟΤΑ ΒΥΖΑΝΤΙΝΑ ΕΓΚΩΜΙΑ

<i>Εγκώμιον εις τὸν ἅγιον ἱερομάρτυρα τοῦ Χριστοῦ Ἐλευθέριον,</i> ἐπιμέλεια Γιώργος Τ. Τσερεβελάκης.....	634
--	-----

ΝΕΕΣ ΒΥΖΑΝΤΙΝΕΣ ΚΑΙ ΝΕΟΤΕΡΕΣ ΕΙΔΙΚΕΣ ΜΕΛΕΤΕΣ

<i>Ιωάννου τοῦ Γεωμέτρου Ἐγκώμιον εις τὸν μέγαν ἡμῶν ἀρχιερέα καὶ θεολόγον Γρηγόριον,</i> ἐπιμέλεια Γιώργος Τ. Τσερεβελάκης	644
Γαρυφαλλιά Γ. Θεοδωρίδου, Λόγια βυζαντινὴ (4 ^{ος} -8 ^{ος} αἰώνες) καὶ σύγχρονη λαϊκὴ προσευχή: «Καταπεπτωκότα» στοιχεῖα καὶ αντιστίξεις ἢ μια ἀπόδειξις τῆς αὐτοτελοῦς λαϊκῆς δημιουργίας.....	687
Ελευθέριος Λ. Βέτσιος, Ανταγωνισμοὶ Βενετῶν καὶ Τούρκων στα ἰχθυοτροφεία του Ἀμβρακικοῦ κόλπου κατὰ τὸν 18 ^ο αἰῶνα.....	729
Αναστάσιος Κ. Σινάκος, Τα Βασιλικά Θεσσαλονίκης (ἀπὸ τὸ 1094 μ.Χ.). Μία ἱστορικὴ ἀναδρομή.....	755
Χριστίνα Σίνου, Ο πρώτος πολεοδομικός σχεδιασμός ως κοινωνική και πολιτική παρέμβαση: Ἰππόδαμος ὁ Μιλήσιος (Πειραιάς, 5 ^{ος} αἰ. π.Χ.).....	763
Χρήστος Π. Μπαλόγλου, Οἱ Δώδεκα Μαθηταὶ τοῦ Χριστοῦ ὡς οικονομικὸς δρώντα ἄτομα	771
Αχιλλέας Δελλόπουλος, «Parola ἢ Parolaccia». Ἰταλικά δάνεια καὶ ἀντιδάνεια στὴν ἐλληνικὴ γλῶσσα	797
Μιχάλης Ι. Φύλλας, Χριστιανισμὸς καὶ ἀντικομμουνισμὸς στὴν μετεμφυλιακὴ Ἑλλάδα. Ἡ θρησκευτικὴ θεματολογία τοῦ περιοδικοῦ <i>Σοβιετολογία</i>	809
Παναγιώτης Ἰ. Μπούμης, Δύο «ἐπαναστατικὰ» μηνύματα ἀπὸ τὸ κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγέλιον (18,21-20,21) στοὺς Ἕλληνες.....	823
ΛΟΥΚΑΣ ΠΑΤΡΑΣ (11.1.1921-13.1.2022). In Memoriam, υπό Χρήστου Π. Μπαλόγλου	825

ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟΙ ΒΕΝΕΤΩΝ ΚΑΙ ΤΟΥΡΚΩΝ ΣΤΑ ΙΧΘΥΟΤΡΟΦΕΙΑ ΤΟΥ ΑΜΒΡΑΚΙΚΟΥ ΚΟΛΠΟΥ ΚΑΤΑ ΤΟΝ 18^ο ΑΙΩΝΑ

του

Ελευθερίου Α. Βέτσιου

Ο Αμβρακικός κόλπος, ο κόλπος της Άρτας, ο κόλπος της Πρέβεζας ή απλά ο κόλπος (Golfo) των βενετικών πηγών του 18^{ου} αιώνα¹, είναι ο μεγαλύτερος κόλπος της δυτικής Ελλάδας. Η ασύμμετρη λεκάνη του Κόλπου αποτελεί το μεγαλύτερο βύθισμα της Ηπείρου και δημιουργήθηκε έπειτα από τεκτονικές και καρστικές διεργασίες πριν από εκατομμύρια χρόνια. Αργότερα, η ανύψωση της στάθμης της θάλασσας επέτρεψε στα νερά του Ιονίου να εισέλθουν στο βύθισμα από το στενό του Ακτίου, σχηματίζοντας έτσι τον Αμβρακικό Κόλπο, έκτασης 405 τ.χλμ. Το συνολικό μήκος της ακτογραμμής είναι 180 χλμ., το μεγαλύτερο μήκος είναι 33 χλμ. και το πλάτος του μεταξύ 6-21 χλμ. Το μεγαλύτερο θαλάσσιο βάθος είναι 63 μέτρα, ενώ το μέσο βάθος κυμαίνεται στα 26 μέτρα. Το 15% της θαλάσσιας έκτασης έχει βάθη μικρότερα των πέντε μέτρων και εντοπίζεται κυρίως στον βόρειο τμήμα. Εκεί, τρεις ποταμοί, ο Αραχθός, ο Λούρος και ο μικρότερος Βωβός, κουβαλούν αδιάκοπα υλικά της στεριάς και γλυκά νερά στον κόλπο και σχηματίζουν το πλέον πολύμορφο και πολύπλοκο υδροτοπικό σύμπλεγμα της Ελλάδος².

Για να ανανεωθεί το σύνολο του όγκου των νερών του κόλπου από το Ιόνιο, απαιτείται περίπου ένα έτος. Επίσης, ο όγκος γλυκών νερών που εισρέουν από την ξηρά είναι μεγαλύτερος του όγκου νερών που εξατμίζονται (θετικό ισοζύγιο). Έτσι, η αλατότητα των νερών του κόλπου παραμένει χαμηλότερη από του Ιονίου. Τα παραπάνω, σε συνδυασμό με τις ήπιες κλιματικές συνθήκες, τα, άφθονα θρεπτικά άλατα που κουβαλούν οι ποταμοί και τις εκτεταμένες εύφωτες ζώνες των ρηχών νερών, δημιουργούν ιδανικές συνθήκες για ποικίλες θαλάσσιες μορφές ζωής, δεμένες μεταξύ τους σε μια πολύπλοκη τροφική αλυσίδα.

Ένα μεγάλο τριπλό Δέλτα σχηματίστηκε στον βόρειο Αμβρακικό από την προαιώνια δράση των ποταμών. Τα φερτά υλικά τους σωριάζονται σε επιμήκεις λωρίδες μέσα στα νερά, κατευθυνόμενα από θαλάσσια ρεύματα, τον άνεμο και τον κυματισμό. Μεγάλες ποσότητες άδειων οστράκων στοιβάζονται πάνω σε αυτές τις λωρίδες και τις ανυψώνουν. Τα ιδιόρρυθμα φυτά που αντέχουν αυτές τις αντίξοες συνθήκες, τις αποικίζουν και τις σταθεροποιούν. Σχηματίζονται έτσι οι λουρονησίδες που εγκλωβίζουν τις ρηχές θαλάσσιες εκτάσεις και δημιουργούν τριγύρω στον κόλπο, 24 λιμνοθάλασσες, συνολικής έκτασης 85 τ. χλμ. οι περισσότερες εκ των οποίων αναπτύσσονται με-

1. ΓΙΑΝΝΑΚΟΠΟΥΛΟΥ 1986-1987, 56· 1987, 33 σημ. 119.

2. ΒΕΤΣΙΟΣ 2007.

ταξύ των Δέλτα του Αράχθου και του Λούρου, στο βόρειο τμήμα του Κόλπου (Αγρίλο, Κόφτρα – Παλιομπούκα, Λογαρού, Τσουκαλιό, Ροδιά, Τσοπέλι...).

Τα Δέλτα των ποταμών, οι λιμνοθάλασσες, οι βάλτοι και η ημίκλειστη θάλασσα στον Αμβρακικό χαρακτηρίζονται από την ιδιαίτερα μεγάλη βιολογική παραγωγή τους. Σαν συνέπεια, οι πληθυσμοί των υδρόβιων οργανισμών στα οικοσυστήματα αυτά είναι σημαντικά μεγαλύτεροι από αυτούς της ανοικτής θάλασσας. Η πλούσια σε πρωτεΐνες πηγή τροφής των αλιευμάτων προσέλκυσε από τους αρχαίους χρόνους τους ανθρώπους, όπως μαρτυρούν ιστορικά στοιχεία και παραδόσεις. Μέχρι τα πρόσφατα χρόνια η αλιεία αποτελούσε τη βασική πηγή εισοδήματος για τους όμορους του κόλπου οικισμούς. Στο πλούσιο φυσικό περιβάλλον οι δυνατότητες εξεύρεσης τροφής με ψάρεμα και κυνήγι ήταν πολλές. Το υγρό στοιχείο ήταν εκείνο που κυρίως καθόριζε την εξέλιξη της οικονομικής και κοινωνικής ζωής. Είναι πράγματι αξιοθαύμαστο το πώς οι αλιευτικές πρακτικές και τα εργαλεία μέσα από τον χρόνο έχουν προσαρμοστεί στις πολλές και ιδιαίτερες συνθήκες που χαρακτηρίζουν το κάθε μικροπεριβάλλον στον κόλπο.

Οι λιμνοθάλασσες του Αμβρακικού κόλπου αποτέλεσαν κατά τον 18^ο αιώνα, και συνεχίζουν να αποτελούν, εκτάσεις εξαιρετικά παραγωγικών και αναπτυγμένων αλιευτικών δραστηριοτήτων. Οι κάτοικοι της περιοχής με απλές επεμβάσεις μετέτρεψαν τις λιμνοθάλασσες του Αμβρακικού κόλπου σε πλούσια φυσικά ιχθυοτροφεία, από την αλιευτική εκμετάλλευση των οποίων αποκόμιζαν αξιόλογα κέρδη.

Η πρώτη πληροφορία που έχουμε για την ύπαρξη ιχθυοτροφείων στον Αμβρακικό χρονολογείται σε βενετικό έγγραφο του 1403, στο οποίο μνημονεύονται τα ιχθυοτροφεία του Αλβανού ηγεμόνα της Άρτας Μουρίκη Σπάτα. Αυτά ενοικιάζονταν από τον Μουρίκη σε Κερκυραίους, οι οποίοι ήταν βενετοί υπήκοοι. Από τον 15^ο αιώνα τα ψάρια καθώς και τα άλλα αλιεύματα αποτελούσαν τόσο για τους Βενετούς όσο και για τους Οθωμανούς σημαντική πηγή εσόδων, τα οποία προέρχονταν από το εμπόριο των αλιευμάτων και τη φορολόγησή τους αλλά και από την ενοικίαση των ιχθυοτροφείων. Κανονιστικές διατάξεις από τον 16^ο αιώνα όριζαν τόσο τον τρόπο ενοικίασης και λειτουργίας των ιχθυοτροφείων όσο και τον τρόπο φορολόγησης των αλιευμάτων που προέρχονταν από την ανοιχτή θάλασσα αλλά και από τα ιχθυοτροφεία³.

Τα ιχθυοτροφεία αλλά και η εν γένει θαλάσσια περιοχή του Αμβρακικού αποτέλεσαν μήλον της έριδος για Βενετούς και Οθωμανούς. Ούτε η συνθήκη του Πασσάροβιτς το 1718 έλυσε το πρόβλημα της κυριαρχίας επί του κόλπου καθώς άφηνε το θέμα ανοιχτό. Ο εκπρόσωπος των Οθωμανών στις διαβουλεύσεις για τη χάραξη της συνοριακής γραμμής ισχυρίστηκε ότι τα ιχθυοτροφεία του Αμβρακικού ανέκαθεν ανήκαν στην Οθωμανική Αυτοκρατορία και εφόσον στη συνθήκη δεν είχε ληφθεί κάποια ειδική μέριμνα για αυτά, θα έπρεπε να εξακολουθήσει να υφίσταται το ίδιο ιδιοκτησιακό καθεστώς. Την αστυνόμευση, όμως, του κόλπου οι Οθωμανοί την άφησαν στα χέρια των Βενετών, οι οποίοι φρόντιζαν και για τον ασφαλή πλου όλων των σκαφών στον Αμβρακικό⁴.

Τον 18^ο αιώνα στον Αμβρακικό λειτουργούσαν τουλάχιστον 31 ιχθυοτροφεία: 18

3. ΠΑΠΑΚΩΣΤΑ 2011.

4. ΑΡΧΟΝΤΙΔΗΣ 1983· ΠΑΠΑΚΩΣΤΑ 2011.

στην Άρτα, 8 στην Πρέβεζα και 5 στη Βόνιτσα. Οι αριθμοί αυτοί δεν είναι απόλυτοι καθώς δεν έχει σωθεί κατάλογος τόσο των βενετικών όσο και των οθωμανικών ιχθυοτροφείων του Αμβρακικού. Τα υπό εκμετάλλευση ιχθυοτροφεία που συναντούμε συνήθως στο αρχαικό υλικό της εποχής ήταν του Τσουκαλιό (Zucalio), της Λογαρούς (Logarù), του Αγρίλου (Agrilo), του Πλατυκομμένου (Platicomeno), του Μαζώματος (Masoma), του Παλαματερού (Palamaterò), της Κουκουλιάς (Cuculià) και του Γρίπου (Gripò) χωρίς αυτό να σημαίνει ότι δεν υπήρχαν και άλλα⁵. Στη δικαιοδοσία του βοεβόδα της Άρτας υπαγόταν και το ιχθυοτροφείο της Βουλκαριάς (Vulcaria) που βρισκόταν στην ομώνυμη λιμνοθάλασσα, στο βορειοδυτικό τμήμα του σημερινού νομού Αιτωλοακαρνανίας. Επειδή το ιχθυοτροφείο της Βουλκαριάς βρισκόταν κοντά στον Αμβρακικό κόλπο, γι' αυτόν το λόγο συμπεριλήφθηκε πιθανότατα στη δικαιοδοσία του βοεβόδα της Άρτας⁶.

Τα ιχθυοτροφεία της Άρτας αρχικά βρίσκονταν στη δικαιοδοσία του Οθωμανού βοεβόδα της πόλης, ενώ τα ιχθυοτροφεία της Πρέβεζας και της Βόνιτσας ανήκαν στο βενετικό Δημόσιο. Τόσο οι αλυκές όσο και τα ιχθυοτροφεία ήταν κρατικά μονοπώλια και το δικαίωμα εκμετάλλευσής τους εκμισθωνόταν κατ' έτος ή σε τακτά χρονικά διαστήματα από πλούσιους ιδιώτες. Όλα, ανεξάρτητα από τον ιδιοκτήτη τους, ενοικιάζονταν και υπενοικιάζονταν και τα χρήματα συλλέγονταν από τοπικούς βενετούς και οθωμανούς αξιωματούχους, οι οποίοι στη συνέχεια τα προωθούσαν στο κεντρικό θησαυροφυλάκιο⁷.

Η ιδιαίτερη δομή του κόλπου και των λιμνοθαλασσών και οι διαφοροποιημένες, σε σχέση με την ανοιχτή θάλασσα, επικρατούσες συνθήκες (αυξημένη θερμοκρασία, μειωμένη αλατότητα, νερά πλούσια σε θρεπτικά άλατα) προσελκύουν τους ιχθυοπληθυσμούς του Ιονίου πελάγους. Την περίοδο Μαρτίου-Ιουνίου, τα ψάρια με αντοχή σε ευρύ φάσμα αλατότητας (ευρύαλα είδη), όπως τα μελανούρια, τα λαυράκια, οι τσιπούρες, οι γλώσσες, οι κέφαλοι αλλά και τα γυαλόγελα, κινούμενα προς τις περιοχές μειωμένης αλατότητας και πλούσιας τροφής, εισέρχονται στις λιμνοθάλασσες, μέσα από τα στόμια που τις συνδέουν με τα νερά του κόλπου. Εκεί, οι ψαράδες των «διβαριών», οι λεγόμενοι διβαράδες, τοποθετούσαν τις ιδιότυπες παγίδες-φράγματα, τις «καλαμωτές». Την υπόλοιπη περίοδο, οι ιχθυοπληθυσμοί κινούνται αντίθετα και, μέσα από τα εσοδευτικά στόμια, επιστρέφουν στις σταθερότερες θερμοκρασιακές συνθήκες του κόλπου και της ανοιχτής θάλασσας.

Οι κάτοικοι της Μεσογείου εκμεταλλεύθηκαν από την αρχαιότητα τη συγκεκριμένη συμπεριφορά των ευρύαλων ψαριών –κοινή σε όλες τις παράλιες περιοχές της Μεσογείου– σε περιοχές με παρόμοια μορφολογία και υδρολογία. Με απλές επεμβάσεις, μετέτρεψαν αυτές τις υφάλμυρες λεκάνες σε πλούσια φυσικά ιχθυοτροφεία.

Αρχικά, η επέμβαση περιοριζόταν στην αποκοπή των διαύλων επικοινωνίας με τη θάλασσα, με διάφορους τρόπους, υλικά και κατασκευές, αμέσως μετά την είσοδο του

5. ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ 1986, 372· ΒΕΤΣΙΟΣ 2007, 261-269· ΠΑΠΑΚΩΣΤΑ 2011.

6. ΒΕΤΣΙΟΣ 2007.

7. ΠΑΠΑΚΩΣΤΑ 2011.

γόνου, ώστε αυτός να αναπτυχθεί και να αλιευθεί αργότερα μέσα στη λιμνοθάλασσα. Στη συνέχεια, σε κάθε περιοχή, αναπτύχθηκαν διαφορετικές, αλλά πάντοτε συγγενείς, μέθοδοι και κατασκευές για την αποτελεσματικότερη αλιεία στα φυσικά αυτά ιχθυοτροφεία. Παράλληλα, δημιουργήθηκαν οι κατάλληλες συνθήκες, οι οποίες θα επέτρεπαν την παραμονή και διαβίωση των ιχθυοπληθυσμών μέσα στις λιμνοθάλασσες, ακόμη και σε αντίξοες κλιματολογικές συνθήκες (καύσωνας, παγετός)⁸.

Τα κυριότερα είδη ψαριών που αλιεύονταν στις λιμνοθάλασσες του Αμβρακικού κόλπου ήταν κέφαλοι, λαβράκια, τσιπούρες, σαργοί, σπάροι, χέλια, λαυκίνοι, γάστροι, μπιζινάρια, σαρδέλες, γαρίδες, γωβιοί κ.ά.. Από τους κέφαλους έπαιρναν επίσης τα αυγά τους και, αφού τα αλάτιζαν και τα αποξέριαν, τα χρησιμοποιούσαν για να κάνουν το αυγοτάραχο. Μερικά είδη ψαριών ακόμη, όπως οι σαρδέλες, παστώνονταν και, αφού συσκευάζονταν σε βαρέλια, εξάγονταν στην Ευρώπη⁹.

Η παρούσα εργασία στηρίζεται σε αρχειακό υλικό που αντλήθηκε από τη βιβλιοθήκη του Δημοτικού Μουσείου Correr (Biblioteca del Museo Civico Correr)¹⁰ και περιλαμβάνει επιστολές βενετών αξιωματούχων της περιοχής, που ανφέρονται σε περιστατικά και γεγονότα που έλαβαν χώρα στα ιχθυοτροφεία της περιοχής κατά τη διάρκεια του 18^{ου} αιώνα. Επίσης προστέθηκαν και κάποια αποσπάσματα από τη *Relazione dell'Isola di Santa Maura Esposta al riflessi dell' Eccellentissimo Senato Li 15 Novembre 1760* που δημοσιεύεται στο βιβλίο του Emmanuele Cicogna (*Relazioni storico-politiche delle isole del mare Ionio suddite della Serenissima Repubblica di Venezia scritte allo eccellentissimo Senato da sua Eccellenza Francesco Grimani Provveditore generale da mar l' anno MDCCLX, Venezia 1856*) και σχετίζονται με το θέμα της εργασίας.

ΕΓΓΡΑΦΑ

Έγγραφο 1

Συνοπτική απόδοση: Επιστολή του επικεφαλής υγείας στην Πρέβεζα στον έκτακτο προβλεπτή της Λευκάδας Vincenzo Balbi¹¹ με ημερομηνία 8 Σεπτεμβρίου 1759. Ο επικεφαλής υγείας επισημαίνει στην προϊστάμενη αρχή ένα γεγονός που έλαβε χώρα στην τούρκικη ιχθυοκαλλιέργεια του Πλατυκομένου. Συγκεκριμένα αναφέρει ότι προχθές την περασμένη Τετάρτη έφτασαν στην υπηρεσία του 15 άνθρωποι από την ομάδα του αρματολού του Λούρου Νικολού Σύργιαννη. Φώναζαν και του ανέφεραν ότι την περασμένη νύχτα μια ομάδα κακοποιών, άνθρωποι του αρχηγού Κατσίκη, επιτέθηκαν στην ιχθυοκαλλιέργεια με ένα καϊκι, αιχμαλωτίζοντας 7 από τους ψαράδες και σκοτώνοντας έναν. Οι αρματολοί διατάχθηκαν

8. ΖΑΛΑΧΩΡΗ et al. 2001.

9. Για τον τρόπο παστώματος των ψαριών την εξεταζόμενη περίοδο βλ. CICOGNA 1856,70-71' ΑΣ-ΔΡΑΧΑΣ 2003, 91-92.

10. Η *Biblioteca del Museo Civico Correr* (Βιβλιοθήκη του Δημοτικού Μουσείου Correr) διασώζει στο Τμήμα Χειρογράφων της έγγραφα από διάφορα ιδιωτικά αρχεία βενετών αξιωματούχων, βλ. ΨΑΡΑΣ 2001.

11. Για τη διοικητική οργάνωση της Λευκάδας βλ. ΜΑΧΑΙΡΑΣ 1951' ΑΡΧΟΝΤΙΔΗΣ 1983.

από τον Σύργιαννη να καταδιώξουν τους κακοποιούς, αλλά χρειαζόταν άδεια να περάσουν σε βενετοκρατούμενες περιοχές. Ο υγειονομικός υπεύθυνος έκανε δεκτό το αίτημά τους και τους παραχώρησε δημόσια βάρκα και τα παραστατικά της υπηρεσίας υγείας. Την προηγούμενη μέρα αναφέρει επίσης ότι εμφανίστηκε στην υπηρεσία ο ίδιος ο αρματολός Σύργιαννης επιδεικνύοντάς του μια επιστολή γραμμένη για τον ίδιο από τον επικεφαλής επόπτη της Άρτας Χουσεΐν μπουλούμπαση. Τονίζει ότι ο Σύργιαννης τον βρήκε ασθενή γεγονός που τον ταλαιπωρεί και δεν τον αφήνει να εκτελέσει τα καθήκοντά του. Σύμφωνα με το περιεχόμενο της επιστολής ο Σύργιαννης είχε την άδεια του Χουσεΐν μπουλούμπαση, να κυνηγήσει τους κακοποιούς και απαιτούσε να περάσει στην απέναντι ακτή. Ο υγειονομικός υπεύθυνος συμφώνησε, ενώ αποδέχτηκε και το αίτημα του Σύργιαννη σύμφωνα με το οποίο οι υπόλοιποι άντρες του που βρίσκονταν στο Παλιόκαστρο, να περάσουν στο Σκαφιδάκι¹², στην τουρκική περιοχή, και οι δικοί του λεβέντες να μείνουν στη δική τους, ώστε να γίνει έρευνα μήπως και οι απαγωγείς των τούρκων υπηκόων μπουν στα δάση. Μετά την έρευνα όμως δεν βρέθηκε κανείς. Τέλος ζητήθηκε από τους δύο διοικητές των μπριγκαντινιών Αλεάντρι και Κορποδινό να περιπολούν με τα δημόσια πλοία, το ένα στο άνοιγμα του κόλπου και το άλλο στην απέναντι ακτή, για να εμποδίσουν τους κακοποιούς να περάσουν με το καΐκι που είχαν. Τα άλλα δύο μπριγκαντίνια Αρτζάσαρι και Καραβέλα διατάχθηκε να επιτηρούν τον κόλπο.

**Biblioteca del Museo Civico Correr (M.C.C),
Mss Provenienze Diverse, b. 629**

Illustrissimo, et Eccellentissimo Signor Provveditor Colendissimo

Adi 8 Settembre 1759

Per quanto speto al mio umilissimo dovere, assoggetto all' inchinata autorità dell' Eccellenza Vostra la seguente insorgenza successa nella Pescherà Turca di Platicomeno. In ieri l'altro giorno di Mercordi ultimo scorto dopo le ore vinti sono discesi in scorta de miei Leventi in questo Magistrato di Sanità, quindecim persone dal seguito del Armatoli di Luro Nicolo Sirgiani, li quali mi hanno palesato, che la note antescorsa un attaccamento di Malviventì segnaci del facionario capo truppa Cazzichi, avessero investito, col mezzo d'un caichio, ove erano imbarcati, la peschiera sudetta di Platicomeno, sortendole fermare sette de principali pescatori, et ucciderne un altro: che pero spediti essi Armatoli dal loro capo Sirgiani in caccia delli nominati malfattori le riusciva necessario il loro passaggio in questa vicina punta opposta, cioche ho dovuto accordarglielo, col mezzo del pubblico traghetto, e con li riguardi di Sanità.

Stessamente in ieri capito nel Magistrato, scortato come sopra lo stesso Armatolo Nicolo Sirgiani, esibendomi una Lettera scrittami dal principal ispettore dell'Arta Cussein Bulubassi, dal contenuto della quale, rilevata, che ne ebbi la di lui premura, ritrovandomi obbligato al letto dal mio incomodo, che da giorno in giorno si va aumentando, senza potermi reggere, ho fatto che accompagnato venghi da me dal fante alla Sanità il Sirgiani, come lui ha desiderato, e possia diedi l'ordine, che le sia dato il passaggio alla Punta opposta, e secondo ch'esso mi fece l'istanza, ho accordato, che il rimanente delle sue genti, che s'attrovavano a Paliocastro, s'introduessero a Scaffidachi nella pertinenza Turca, e

così li miei leventi nella nostra, per fare una certa, se mai vi fossero introdotti in quei Boschi li captori delli Sudditi Turchi, levati nella Peschiera, ma niente le riusco di ritrovare in quelle situazioni. A primo avviso, che mi fu reso del successo seguito, ho eccitato li due Direttori de Bergantini Aleandri e Corpodino, accio si ponessero di guardia con li publici legni l'uno in quest'imbocatura, e l'altro in faccia la nominata Ponta opposta, per impedire il passaggio delli sopraccenati Malfattori, nel caso, che lo tentassero, col mezzo del caichio da loro sorpreso. Gl'altri due Bergantini Arzassari, e Caravela si ritrovano alla custodia della acque del Golfo, e voglio sperare, che ancor questi contribuiranno l'opera loro per l'effetto, che già l'è stato arivato la notizia.

Qui inserta rassegno ai venerati riflessi dell'Eccellenza Vostra la Lettera autentica avanzatami dall'ispettore Cussein Bulubassi, e le bacio, con profondissima (...)ione le vesti.

Prevesa li 7 Settembre 1759 stile novo

P.S. Doppo sigilata la presente mi ariva l'inchinato foglio dell'Eccellenza Vostra segnata al giorno d'oggi, ne mancherò di eseguire le inchinate di lei prescritti in tutte le due parti.

Illustrissimo et Eccellentissimo Signor Vincenzo Balbi Provveditor Extraordinario di Santa Maura

Humilissimo Devotissimo Onestissimo Ossequissimo Servitore

Zorzi Calichiopulo Signor Maggior Soprintendente

Έγγραφο 2

Συνοπτική απόδοση: Επιστολή του προβλεπτή της Πρέβεζας Marco Da Riva¹³ στον έκτακτο προβλεπτή της Λευκάδας Vincenzo Balbi με ημερομηνία 17 Ιουνίου 1760. Στην επιστολή αναφέρεται ότι ο βενετός υπήκοος Patron Marco από την Κέρκυρα εισήλθε στον Αμβρακικό κόλπο με ένα μικρό αριθμό αλιευτικών πλοίων για να ψαρέψει. Ο Patron Marco, αφηφώντας τις απαγορεύσεις για αλιεία εντός των οθωμανικών ιχθυοτροφείων, εισήλθε στα ιχθυοτροφεία του Παλαματερού (Palamatero) και της Κουκουλιάς (Cuculia) και αλιεύσε μεγάλη ποσότητα ψαριών, την οποία αργότερα πούλησε στους κατοίκους του χωριού Κωστακιοί (μικρός οικισμός λίγο έξω από την Άρτα). Οι μισθωτές διαμαρτυρήθηκαν στον βοεβόδα της Άρτας, απειλώντας ότι θα σταματήσουν την εκμετάλλευση, άρα και τη μίσθωση των ιχθυοτροφείων, εάν δεν μεριμνήσει για την οικονομική τους αποζημίωση. Ο βοεβόδας αρχικά σκέφθηκε να συλλάβει μερικούς βενετούς υπηκόους που δραστηριοποιούνταν στην περιοχή της Άρτας, για να αποζημιώσουν αυτοί τους εκμεταλλευτές των ιχθυοτροφείων. Επειδή όμως έλαβε υπόψη του τις καλές σχέσεις που υπήρχαν την χρονική αυτή περίοδο μεταξύ Τούρκων και Βενετών στην περιοχή, θεώρησε πιο πρόσφορο να ενημερώσει τον προβλεπτή της Πρέβεζας και να τον προτρέψει να υποχρεώσει τον προαναφερθέντα Patron Marco να επανορθώσει αποζημιώνοντας τους μισθωτές των ιχθυοτροφείων. Ο Marco Da Riva, επειδή ο αγγελιοφόρος του βοεβόδα ζητούσε επίμονα άμεση απάντηση, έκρινε κατάλληλο να απαντήσει στον βοεβόδα, ζητώντας του να εμφανίσει μάρτυρες που να επιβεβαιώνουν τα όσα έκανε ο Patron Marco στα Ιχθυοτροφεία. Υποσχέθηκε μάλιστα ότι, αν τα γεγονότα επαληθευτούν, ο Patron Marco θα τιμωρηθεί ανάλογα από τον προβλεπτή της Λευκάδας. Παράλληλα ο βοεβόδας παρακαλεί, με προη-

13. Για τους προβλεπτές της Πρέβεζας βλ. περισσότερα ΠΑΠΑΚΩΣΤΑ 2014.

γούμενη επιστολή του, να αποσταλεί ένα από τα δημόσια βενετικά μπριγκαντίνια στη λιμνοθάλασσα Λογαρού για τη φύλαξη της περιοχής των ιχθυοτροφείων. Θεωρώντας το αίτημά του δικαιολογημένο ο Marco Da Riva έδωσε εντολή στον Enrico Alleandri να κατευθυνθεί άμεσα προς εκείνο το μέρος για να εποπτεύει την περιοχή, ώστε να μην πραγματοποιηθεί κάποια επιδρομή από κακοποιούς από την πλευρά της θάλασσας που θα έχει ως αποτέλεσμα την πρόκληση βλάβης στα ιχθυοτροφεία.

Biblioteca del Museo Civico Correr (M.C.C),

Mss Provenienze Diverse, b. 630.

Illustrissimo, et Eccellentissimo Signor Signor Colendissimo

Rilleverà l' insigna maturità di V.E., dall' ingionta traduzione, che m' onoro di rassegnarle, quanto il Voivoda d' Arta, mi vien di significare in rapporto alla arbitraria licenza presassi da Patron Marco trandi carabochiro della Pesca ressa Corfiota, entrata pochi giorni sono in questo Golfo in conservo d' altri sei caichi pur corfioti à fine di pescare. Egli senza rifleter alla convenzione fatta con Antonio Corovessi dirretor di questa publica Peschiera, e acque del Golfo, con cui le vien inibito di Pescare nelle acque appartenenti al Gran Signore, entrò per quanto mi accenna detto Voivoda nella Reggia Peschiera di Palamaterò, ad imbocatura di Cuculià. dove calato avendo le proprie retti, abbia cavata non indifferente suma di Pessi, quali anco dallo stesso Patron furono venduti alli Costachioti.

Di ciò ebbero motivo li Dirrettori di dette Peschière, di ricorrere, et avanzare non solo le loro istanze al Voivoda d' Arta sudetto, ma anco di gettarle le Peschièrè, protestando di liscenziar le Peschière medesime, quando non venissero del danno rissarciti. Voleva il Voivoda, per quel che mi motiva fermar nostri sudditi in Arta, per esser da lorro rimborsati del danno; ma riflettendo all' amicizia, e buona armonia, che fra noi passa, hà creduto più propo il significarmelo, e nel tempo istesso impulsarmi, perche venga il suaccedetto Patron Marco corretto, et obligato al rissarcimento de Pescatori indolenti.

Io in tal rapporto, e perchè il messo instava di voler imediata risposta, hò creduto congruo di risponderle, accennandole di farci capitare li Testij che asseriscono, che detto Patron Marco sia entrato nelle sudette Peschière, che noi possa chiamando Patron Marco stesso, e rilevandolo Reo, lo assoggetarò all' E.V., cui incombe, afine abbia dall' autorità sua riveribile da dipendere, e ricevere quella correzione, che il diluì trapasso merita. Pregandoci pure con precedente foglio lo stesso Voivoda di spedire un de publici Berqantini alla volta di Logarù, per garantire li Pescatori, che vano al taglio de Pali occorrenti alle Peschière, mi è parso anco in questo di compiacerlo et in quest' oggi ho dato la Comissione al benemento ... Riformato Paulo Enrico Alleandri, onde abbia di tosto inoltrarsi verso quella, parte, incaricandolo d' aver tutta l' attenzione, perche non venga praticato da malfattori per la via del mare qualche insulto à Pescatori medesimi. Umililo ogni cosa all' E.V. per quelli salutari provvedimenti, che alla virtù sua parevano, e le bacio divotamente le mani.

Prevesa li 17 giugno 1760 s.n.

Illustrissimo, et Eccellentissimo Signor Vicenzo Balbi Provveditor Extraordinario di Santa Maura

Devotissimo, onestissimo Servitore

Marco Da Riva

Έγγραφο 3

Συνοπτική απόδοση: Επιστολή του προβλεπτή της Λευκάδας στον υποπρόξενο της Βενετίας στην Άρτα Marin De Luna¹⁴ με ημερομηνία 17 Ιουλίου 1760. Αρχικά ο προβλεπτής της Λευκάδας αναφέρει ότι ελπίζει ο υποπρόξενος Marin De Luna να επιστρέψει στην Άρτα και να αναλάβει πάλι τα καθήκοντα του καθώς, όπως φαίνεται ο τελευταίος είχε αποσυρθεί στην βενετοκρατούμενη Πρέβεζα για λόγους πιθανότατα ανάρρωσής του. Επίσης επισημαίνει ότι η προσφορά του υποπρόξενου στην επίλυση θεμάτων που ανακύπτουν είναι απαραίτητη και ειδικότερα αναφέρεται σε ένα σημαντικό ζήτημα που τέθηκε από τον καδή και το βοεβόδα της Άρτας εναντίον κερκυραίων ψαράδων, για τους οποίους ισχυρίζονται ότι προκάλεσαν σοβαρές ζημιές στις οθωμανικές ιχθυοκαλλιέργειες Κουκουλιά και Παλαματερό, που βρίσκονται στις ακτές του Αμβρακικού. Ελπίζει ότι οι ταλαιπωρίες και τα προβλήματα που κράτησαν τον υποπρόξενο μακριά (από την Άρτα) θα ξεπεραστούν, και με την επάνοδο του στην Άρτα και με τις κατάλληλες οδηγίες που αυτός θα λάβει από τις βενετικές αρχές το θέμα της ζημιάς των ιχθυοτροφείων θα επιλυθεί με τον καλύτερο τρόπο. Τέλος ο προβλεπτής της Λευκάδας τονίζει ότι για όσα έχουν συμβεί σχετικά με το περιστατικό των ιχθυοτροφείων ο υποπρόξενος είναι ενημερωμένος από το συνεργάτη του Μπόρτολο Πιατσόνι, και αυτό θα τον βοηθήσει (τον προβλεπτή της Λευκάδας) να γνωρίζει τι θα έπρεπε να γράψει στο βοεβόδα, συνυπολογίζοντας τις υπερβολικές αιτιάσεις του, ώστε να υποστηρίξει το δημόσιο συμφέρον, αρκεί η δράση των κερκυραίων ψαράδων και το ψάρεμά τους να μην έγινε στα Κουκουλιά ούτε στο άνοιγμα και στην περιοχή της ιχθυοκαλλιέργειας του Παλαματερού.

**Biblioteca del Museo Civico Correr (M.C.C),
Mss Provenienze Diverse, b. 622**

All ' Signor Marin da Luna Vice Console Veneto

In appresso alli antecedenti miei eccitamenti fatti a Vostra Signoria Illustrissima, anche ultimamente mentre mi ritrovavo ne giorni passati in cotesta Piazza di Prevesa, mi nasce motivo per preciso sentimento pure dell' Eccellentissimo Signor Provveditor General da Mar, che ella abbia a sollecitare il dilei ritorno all' Arta, ove riassumere le proprie inspezioni, prestando vonghi un servizio più avvantagioso alli pubblici riguardi, sopra le materie che attualmente emergono, frà le quali si fa di qualche importanza, quella dell' intavolata questione di quel Cadi, e Voivoda contro li pescatori Corfioti che incolpano d' aver dannificata sensibilmente le Peschiere ottomane di Cucuglia, e Palamatero, giacenti in quelle sponde.

Sperandola sino ad' ora sollevata dagl' addeti incomodi, e cascade pure quelle gelosie, per le qualli ella era costretta di starsene lontana, cosi considero, che non sarà per fraporer verun rittardo alle dilei mosse, e passaggio in detta terra, dove giunta si darà il merito di rintraciare nella maniera più preciosa la vera scituazione di tutte le cose, e particolarmente quella dell' accenata (...) questione, addietro di che possa la Carica, seguendo le istruzioni sovrane dell' Eccellentissimo Signor Provveditor General da Mar, spiegarle cioche dovrà essere operata dal conto nostro.

14. Για τους προξένους και υποπρόξενους της Βενετίας στην Άρτα βλ. ΒΕΤΣΙΟΣ 2007.

Già delle cose antecedenti in tale proposito ella ne è pienamente informata, per le partecipazioni vesegli dal dilei aggente Signor Bortolo Piazone, e così di quanto dovei io scrivere al medemo Voivoda, in computazione delle sue dilatate pretese, et in sostenimento del Pubblico diritto quando infato l'ingerenza de' pescatori Corfioti, e la da loro praticata pescaggione, seguita non sia entro nel seno di Cucuglià, e di franta alla Bocca et orditare della Peschiera di Palamatero con che le auguro ogni contento.

Santa Maura li 7 Luglio 1760 stile novo

Έγγραφο 4

Συνοπτική απόδοση: Επιστολή του προβλεπτή της Πρέβεζας Marco Da Riva στον έκτακτο προβλεπτή της Λευκάδας Vincenzo Balbi με ημερομηνία 10 Ιουλίου 1760. Ο Marco Da Riva ανακοινώνει στον βενετό υπήκοο Patron Marco, ότι η απόφαση του προβλεπτή της Λευκάδας είναι να ενεργήσει με σύνεση και αφού έρθει σε επαφή με τις τουρκικές αρχές της Άρτας να ικανοποιήσει τα αιτήματα των υπεύθυνων ψαράδων των ιχθυοτροφείων Κουκουλιάς και Παλματερού για όποιες βλάβες προκάλεσε στα ιχθυοτροφεία τους. Ο Patron Marco υποστηρίζει ότι δεν είναι αυτός υπεύθυνος για την αποζημίωση των ιχθυοτρόφων, αλλά το θέμα θα διεκπεραιωθεί μέσω των βενετικών αρχών. Στη συνέχεια ο Marco Da Riva αναφέρει ότι έδωσε τις απαραίτητες διαταγές στη Φρουρά της Υγειονομικής αρχής να απομακρυνθεί μία βάρκα από το λιμάνι της πόλης για λόγους ασφαλείας. Τέλος αναφέρεται ότι Patron Marco διέφυγε τη νύχτα από το λιμάνι, χωρίς να γίνει αντιληπτός από τις αρχές καθώς τα δύο μπριγκαντίνια που είχαν υπηρεσία φύλαξης του λιμανιού βρίσκονταν σε αποστολή, το ένα σε αλιεία στα νερά του κόλπου και το άλλο συνόδευε ένα ιστιοφόρο που απειλούνταν από γνωστό κακοποιό της περιοχής.

Biblioteca del Museo Civico Correr (M.C.C),

Mss Provenienze Diverse, b. 630

Illustrissimo, et Eccellentissimo Signor Signor Colendissimo

Eri (?) l' altro mi pervene il riverito foglio dell' E.V. segnato li 7 corrente con l' ocluso plico dirreto al Signore Vice Console Da luna, cui anco hò tostamente inoltrato con una Barca inviata per Arta, accompagnato pure con una mia lettera al medesimo. Rapporto poi all' affare di Patron Marco, chiamato inanzi, li comunicai il sentimento dell' E.V., relativo a quanto prescrive la Carica Primaria da Mar, afine abbia da maneggiarsi privatamente con li Comandanti d' Arta onde ultimare le pretese delli Pescatori di Cuculià, e Palamaterò; Egli ci hà soggiunto di non esser Reo in procurare la carta di quietanza verso li Comandanti, ma bensì vedrà di àdure le sue raggioni dall' Eccellentissima Primaria Carica sudetta, quando però sarà liscenziato dall' autorità dell' E.V. Nonostante hò datti, in adempimento di quanto l' E.V. preccedentemente mi aveva ordinato, diedi li necessarij ordini alla Guardia del maqqistrato di Sanità perche fosse ben custodito, anzi per maggior sicurezza le fecci levare il Timone della Barca, sotto la Guardia, dove tutt' orra esiste. Egli però cogliendo l' oscurità della notte, e l' opportunità, che ebbi di due Bergantini mancavano da questo Porto, l; uno alla Tessitura delle acque del Golfo indentro, e l' altro a Rogonizza, dove stava inaguato, per garantire il Barcolame, che veniva dal notto malfattore Vassilli

minaciato con un Caichio, che aveva fermato, e se nè fuggi con tutti li suoi Legni lasciando il Timone e fedì di Sanità, quali le assoggeto inserte al presente alli i riflessi dell' E.V. Accenno à V.E. l' emergenza per quelle ponderazioni, che l' affare merita, per il chè asicurai in Cattena la sentinella che vi era destinata; non restandomi altro, che di bacciarle divotamente le mani.

Prevesa li 10 luglio 1760 s.n.

P.S Il messo non è ancor ritrocesso da Margariti, ma per quanto vien discorso rapporto li Margaritioni, che possano aquietarsi, ma con l' arivo dell' suespresso messo, sarò per dargliene maggiori esate sicurezze.

Illustrissimo et Eccellentissimo Signor Provveditor Estrordinario di Santa Maura Balbi

De votissimo. onestissimo Servitore

Marco Da Riva Provveditor

Έγγραφο 5

Συνοπτική απόδοση: Στην επιστολή με ημερομηνία 2 Οκτωβρίου 1760 ο προβλεπτής της Πρέβεζας Marco da Riva ενημερώνει τον έκτακτο προβλεπτή της Λευκάδας Vincenzo Balbi ότι βενετοί υπήκοοι πήραν στον πλειστηριασμό το ιχθυοτροφείο Μάζωμα, έπειτα από συνεχείς επιβεβαιώσεις του βοεβόδα της Άρτας ότι αναλαμβάνει την ευθύνη να για την προστασία τους, καθώς το προηγούμενο χρονικό διάστημα ψαράδες που αλίευαν στον Αμβρακικό κόλπο ενοχλούνταν από αρματολούς και άλλους ενόπλους της περιοχής. Παρόλες τις διαβεβαιώσεις όμως του βοεβόδα ένας βενετός υπήκοος που βρισκόταν στο ιχθυοτροφείο αιχμαλωτίστηκε από 4 ενόπλους και οδηγήθηκε στα Φλάμπουρα (χωριό της περιοχής του Λούρου Πρέβεζας)¹⁵. Για την απελευθέρωση του μάλιστα ζητούσαν λύτρα. Παράλληλα ο προβλεπτής αναφέρει ότι θα φροντίσει να απομακρύνει αντικείμενα που βρίσκονται στις αποθήκες, αφού τα φορτώσει στο πρώτο πλοίο που θα προσαράξει στην Πρέβεζα.

Biblioteca del Museo Civico Correr (M.C.C),

Mss Provenienze Diverse, b. 630

Illustrissimo et Eccellentissimo Signor Colendissimo

Subbastata da questi abitanti, in su le reittirate istanze del Voivoda d'Arta, avanzate a questa divota Rappresentanza, la Peschiera di Masoma posta sulle zenqive di questo publico confine, con obligo positivo di detto comandante di dover in ogni occorenza garantire la gente, che fosse al lavoro della medesima, e che da suoi Armatoli, o carazzari non venissero molestati giusto a quanto fu praticato gl'anni passati. Cio nonostante questa matina opostatamente capito in detta Peschiera Acxmeti Zobbani, uno de carazzari, in compagnia d'altre quatro persone, quali senza perder tempo legorono un pescatore suddito nostro, e lo condussero seco loro a Flambura, appena avuta la regolazione ho comissionato questo soprintendente alla linea Patrighio, accio avesse di portarsi tostamente a quella parte, e procurare il rilascio del nostro suddito, ma le riusco di far indarno la stradda, perche come già dissi appena fermata la persona la legorono, e la portarono seco loro a Flambura,

ove tutt' ora s'attrovano, e ricercano d'esser pagati dal carazzo, giachè non le fu concesso di riscuoterlo in questo abbitato dalle persone, che pretendono siano loro suddite native, e da qualch'anno abitanti in questo luoco come lui dice, la qual ricerca è falsa. Io mi do percio l'onore di reccare a Vostra Eccellenza le dovute notizie, onde abbia da rivolgersi l'inchinata sua autorità verso quelli comandanti, che la virtù sua crederà più necessarij. Mi vedo poi col debito di rispondere al riverito foglio dell' Eccellenza Vostra del giorno d'oggi, con cui m' accompagna

Illustrissimo et Eccellentissimo Signor Proveditor Extraordinario di Santa Maura Balbi

la notte degl' effetti inutili ch'esistono in queste munizioni, qualli per ordine dell' Eccellentissima Primaria Carica mi comanda di dovergliela costà inoltrare, e già con precedente foglio anche l' Eccellenza Sua me lo fece notte, ma sicome per ora presente in questo porto non si trova alcuna sorte di naviglio paesano, così a primo che capitarà sarà dell'attenzione mia, pur trasmettergliela, con che le baccio divotamente le mani.

Prevesa li 2 Ottobre 1760 s. n.

Devotissimo et Onestissimo Servitore

Marco da Riva Proveditor

Έγγραφο 6

Συνοπτική απόδοση: Επιστολή του προβλεπτή της Πρέβεζας Marco Da Riva στον έκτακτο προβλεπτή της Λευκάδας Vincenzo Balbi με ημερομηνία 21 Ιανουαρίου 1761.

Ο Σουλεϊμάν πασάς αποστέλλει στις βενετικές αρχές της Πρέβεζας διαμαρτυρίες των ψαράδων των ιχθυοτροφείων Λογαρού και του Πλατυκομένου, υπηκόων του σουλτάνου, που σχετίζονται με ένα χρέος βενετού υπηκόου. Ο Marco Da Riva, μετά την ενημέρωση από τον Σουλεϊμάν Πασά συλλαμβάνει τον καταγγεληθέντα κερκυραίο Χαραλάμπη, τον οποίον και φυλακίζει. Ο βενετός υπήκοος ισχυρίζεται ότι δεν κρύφτηκε όπως ψευδώς κατήγγειλαν στον πασά οι ψαράδες για να αποφύγει όσα τους χρωστούσε, αλλά και όσα χρωστά στο τελωνείο για το 3%. Απλώς μετακινήθηκε σε αυτή την περιοχή για να βρει κατάλυμα και αποθήκη για τα αλατισμένα ψάρια και για να αποφύγει τη δύσκολη θέση στην οποία βρέθηκε, καθώς οι ψαράδες ήθελαν να του φορτώσουν όλα τα ψάρια που την περασμένη βδομάδα, λόγω του πολύ ψύχους, είχαν μαζέψει νεκρά. Πάντως η συμφωνία που είχε συναφθεί μεταξύ του βενετού υπηκόου και των ψαράδων αναφέρεται μόνο σε ζωντανά ψάρια και υγιά και όχι νεκρά. Ο Marco Da Riva μέχρι της τελικής απόφασης του V. Balbi για το θέμα του Χαραλάμπη ενημερώνει ότι βρίσκονται στην Πρέβεζα ο τελώνης της Σαλαώρας και ένας από τους ανωτέρω ψαράδες, που ήρθαν εκεί συνοδεύοντας τις επιστολές του Σουλεϊμάν πασά.

Biblioteca del Museo Civico Correr (M.C.C),

Mss Provenienze Diverse, b. 630

Illustrissimo et Eccellentissimo Signor Signor Colendissimo

Soliman Passa di Janina doppo haver pur a questa Rappresentanza avanzati li ricorsi delli Pescatori di Logarù e Platicomeno, sudditi del gran Signore come dall' ingionto originale Vostra Eccellenza degnerà dessumere, mi accompagno anco l'annesso per l'

Eccellenza Vostra, che sull'instesso affare mi vien suposto esser esteso. Dal canto mio appena ho scorso, quanto detto Passà mi significa, ho fatto immediatamente arrestare l'indicato Corfioto Caralambi, cui s'attrova in queste mie forze. Egli per altro si suesa, di non esser fugito, come fu rappresentato falsamente dalli accennati Pescatori al loro Passà, con intenzione di voler trattener quello deve ad essi, e di quanto va debitore alla Dogana del tre per cento, bensì fu costretti di levarsi da colà, e passar a questa parte prima per portar, et allogare in qualche magazzino, tutto quel Pesce, che teneva salato, e possa per esimersi dall' impegno in cui si vedevano imbarazzati di dover esser astretti con la violenza di ricever tutto quel Pesce, che la passata settimana dalli gran fredri crepato avevano raccolto li sudeti Pescatori.

Veramente il loro contrato la di cui traduzione sottopongo con il presente annessa, sotto i purgatissimi riflessi di Vostra Eccellenza, d'altro pesce non parla, che di pesce vivo, e sano, e non crepato.

Io sicome conosco d'esser questa materia spetante alla di lui riverita autorità, non ho creduto, altro opportuno, che di arrestare l'indicato Caralambi, et inoltrare all'Eccellenza Vostra solecitamente li avisi, avvertendola fra tanto, che fino giungono le deliberazioni di Vostra Eccellenza, si tratiene a questa parte il Doganiero di Salagora, con uno de Pescatori mentovati inoltrati con le accennate lettere da detto Soliman Passà, con che le bacio divotamente le mani.

Prevesa li 21 Gennaro 1760 s.n. m.v.

Illustrissimo et Eccellentissimo Signor Provveditor Estrordinario di Santa Maura Balbi
Devotissimo et Onestissimo Servitore Marco da Riva Proweditor

Έγγραφο 7

Συνοπτική απόδοση: Επιστολή του υποπρόξενου της Βενετίας στην Άρτα Marin De Luna στον έκτακτο προβλεπτή της Λευκάδας Vincenzo Balbi με ημερομηνία 14 Φεβρουαρίου 1761. Αρχικά ο υποπρόξενος αναφέρει ότι οι επιστολές τις οποίες αποστέλλει στη Λευκάδα προς ενημέρωση του εκεί προβλεπτή για κάποιο λόγο δεν φτάνουν στον αποδέκτη τους, καθώς οι υπάλληλοι δεν ασκούν με επιμέλεια τα καθήκοντά τους. Επίσης πολλοί βενετοί υπήκοοι από την Πρέβεζα, τη Βόνιτσα και από άλλες βενετικές κτήσεις που δραστηριοποιούνται στην περιοχή του προξενείου, δεν προσέρχονται σε αυτό για να λάβουν την ανάλογη θεώρηση της διακίνησης των εμπορευμάτων τους, ούτε πληρώνουν τα δέοντα τέλη. Επιπρόσθετα αναφέρει ότι εμφανίστηκε στο προξενείο κάποιος Αθανάσιος Γαλανός ο οποίος είπε ότι πριν από τέσσερα χρόνια, ως υπενουκιστής του ιχθυοτροφείου Βουλκαριά, είχε νοικιάσει αυτό στο Ζαφείρη Μούλο κάτοικο Αμαξικίου (Λευκάδα) ο οποίος πλέον του χρωστά 6 τσεκίνια. Γι' αυτό το λόγο ζητά από τον προβλεπτή της Λευκάδας να υποχρεώσει τον Ζαφείρη Μούλο να τον εξοφλήσει. Ο Αθανάσιος Γαλανός αυτή την περίοδο είναι Μουζακερές του Σουλεϊμάν πασά. Από την άλλη μεριά ο πασάς αυτός ετοιμάζει χιλίους και πλέον άνδρες για να τους στείλει στο Ξηρόμερο εναντίον των έξι αγάδων από το Μαργαρίτι οι οποίοι λέγεται ότι αφίχθηκαν στο Ξηρόμερο με πλοία τη Δευτέρα ή Τρίτη και ήταν περίπου 700 άτομα. Στο υστερόγραφο του ο υποπρόξενος αναφέρει ότι οι υπήκοοι δεν προσέρχονται για να παραλάβουν από το προξενείο τη θεώρηση ούτε τις δημόσιες επιστολές, με τις οποίες καθημερινά θα μπορούσε να πληροφορήσει τον προβλεπτή

της Λευκάδας για τις ενέργειες του Σουλεϊμάν Πασά. Παρακαλεί τέλος τον προβλεπτή της Λευκάδας να διατάξει να του αποσταλεί ο μισθός του τριμήνου, καθώς, μεταξύ των άλλων, οι Τούρκοι έρχονται καθημερινά στο προξενείο του και οφείλει να τους υποδέχεται με καφέ και καπνό, γεγονός που τον επιβαρύνει οικονομικά.

**Biblioteca del Museo Civico Correr (M.C.C),
Mss Provenienze Diverse, b. 629**

Illustrissimo, et Eccellentissimo Signor Signor Rappresentante Colendissimo

Piu mano di mie divottissime ho umiliato all'E.V., nè so se gli siano pervenute, mà comechè i Sudditi di Levante poco abadano alle publiche ordinazioni, così suppon che le mie lettere vano smarite, mentre giornalmente sono quivi sudditi da Prevesa, da Vonizza, e dalle altre Piazze del Prencipe, i quali fanno il fatto loro, e partono, senza comparire a questo Consolato, e ricevere, la loro revista, e lettere publiche, e le publiche Terminazioni, e Venerate lettere, e ordinazioni non servono ad altro, che dar maggior vigore alla loro Idolatria, che certamente la dissubbidienza, è una specie d'idolatria. Comparse a questo Consolato Attanasio Galano, e à rappresentato, che ha quattro anni circa come sublocatore della Pescherà di Vulcaria, aveva affittato detta Pescherà a Saffiri Mullo da cotesta terra d'Amaxichi, e che a restato debitore di cechini sej(?) Che però insta dalla Giustizia di V.E. di ostringere esso Saffiri Mullo al pagamento di detti sej cechini, essendo esso Attanasio presentemente Mullatiere di Soliman Passà. Questo Soliman Passà và preparandosi con mille e più persone di spedirle a Xiromero contro sei di Agà da Margariti, che dicessi d'esser passato a Xiromero con quattro Tartane, Lunedì, e Martedì con settecento, e più persone. Attendo i benigni riscontri dell' E.V., e con profondissimo inchino le bacio somissamente le vesti.

P.S. Perche i sudditi non vengono a ricevere dalla mia divota persona, nè revista, nè le publiche lettere, che giornalmente potevo ragguagliarla delle opere di questo Soliman Passà. Supplico l' E.V. di ordinare, che mi sia rimesso il mio onorario trimestre del mese di Marzo prossimo venturo, mentre Dio sà come mi ritrovo, che giornalmente sono delli Turchi a questo Consolato, e li tratto, e con Café, e Tabaco benché caro anche questo.

Arta 14 Febraro 1760 s.n.m.v.

Illustrissimo, et eccellentissimo Signore Vincenzo Balbi

Provveditor Extraordinario (S. Maura)

Umilissimo, divotissimo, et onestissimo Servitore

Marin De Luna Viceconsole

Έγγραφο 8

Συνοπτική απόδοση: Επιστολή με ημερομηνία 27 Απριλίου 1761. Σύμφωνα με την επιστολή ο Gregorio Knarich (?) μετακινήθηκε με τον γραμματέα του προβλεπτή της Λευκάδας Λεάντρι, από τη Δεμάλα (?) για την Πρέβεζα και από εκεί στον Αμβρακικό κόλπο εξαιτίας των αναφορών που έλαβε από τον υποπρόξενο της Άρτας Marin De Luna ότι ο βοεβόδας της πόλης απαγόρευσε σε όλες τις βάρκες να ψαρεύουν κοντά στην ιχθυοκαλλιέργεια της Λογαρούς. Αφού έφτασε σε αυτήν την περιοχή ειδοποίησε όλους τους βενετούς υπηκόους να μην αλιεύουν στην περιοχή για να μην ονομαστούν κουρσάροι

και να μην έχουν προβλήματα με το βοεβόδα της Άρτας. Μετά πραγματοποίησε το γύρο του κόλπου μέχρι το Λουτράκι, πλέοντας παραπλεύρως των ακτών μέχρι τη Βόνιτσα, όπου παρέμεινε για δύο μέρες κοντά στον προνοητή Λορεντάν. Από εκεί γύρισε στην Πρέβεζα, μετά από περιοδεία 8 ημερών, για τις άγιες γιορτές (του Πάσχα μάλλον) χωρίς να επιστρέψει στη βάση του στη Δεμάλα (?). Με το πέρας των γιορτών επανήλθε στα καθήκοντά του και διαβίβασε στον Μπορτόλο Πιατσόνι, συνεργάτη του υποπρόξενου της Άρτας, επιστολές του προβλεπτή της Λευκάδας που περιείχαν θέματα άμεσης διευθέτησης. Τέλος αναφέρει ότι έλαβε απάντηση από τον υποπρόξενο της Άρτας, την οποία διαβιβάζει με επιστολή στον προβλεπτή της Λευκάδας.

**Biblioteca del Museo Civico Correr (M.C.C),
Mss Provenienze Diverse, b. 629**

Illustrissimo et Eccellentissimo Signor Signor Provveditor Colendissimo

In ordine alle venerate comissioni di Vostra Eccellenza partito col Signor Leandri cancelier dell'Eccellenza Vostra da Demalla per Prevesa inde il terzo giorno passai in Golfo per le relazioni ricevute dal Signor Vice Console da Luna come il Signor Voivoda comandante di Arta proebisce a tutte le barche e manosoli di peschare nelle vicinanze della Pescherà di Lugarù; Spinto a quella parte feci avisare tutte le sudette barche nostre suddite perchè non abbino inavenire a corsari per verun titolo alla Pescherà sudetta per non ricever affronti e impegni con esso comandante e di poi feci il giro del Golfo sino a Lutrachi rasando le rive sino a Vonizza ove mi fermai due giorni apresso Sua Eccellenza Provveditor Loredan inde vi processi doppo otto giorni di giro a Prevesa ove risolsi di far le feste per comodo della gente per le confessioni e Sante messe senza ridurmi a rodolo a Demalla. Terminate le santissime feste mi riduro alla sua inchinata ubidienza; Sabbo (sabbato) Santo doppo Pranzo ho ricevuto l'altra comissione di Vostra Eccellenza con le lettere al Signor Bortolo Piazzoni per Arta le quali essendo di Publica premura ho spedite la stessa sera con l'espresso e ricevuto ieri sera in risposta per Signor Console di Luna la occlusa che spedisco immediate a Vostra Eccellenza perchè ne abbi il celere riscontro e per fine con tutto l'ossequio bacio umilmente Le Vesti di Vostra Eccellenza.

Prevesa li 27 Aprile 1761 s.n.

All' Illustrissimo et Eccellentissimo Signor Estrordinario di Santa Maura

Umilissimo Devotissimo et Obligatissimo Servitore

Gregorio Knarich (?)

Έγγραφο 9

Συνοπτική απόδοση: Επιστολή του υποπρόξενου της Βενετίας στην Άρτα Marin De Luna στον έκτακτο προβλεπτή της Λευκάδας Vincenzo Balbi με ημερομηνία 10 Οκτωβρίου 1761. Ο υποπρόξενος Marin De Luna αναφέρει ότι μετά από διαπραγματεύσεις μεταξύ των βενετικών και τουρκικών αρχών καταβλήθηκαν 20 τσεκίνια στον βοεβόδα της Άρτας από το δημόσιο λογαριασμό. Στη συνέχεια αναφέρει ότι από πρεβεζιάνους ενοικιάστηκαν τα ιχθυοτροφεία του Μαζώματος και του Γρίτο μετά από πίεση που δέχτηκαν αυτοί από τις βενετικές αρχές. Παράλληλα ο βοεβόδας και ο ανώτερός του Σουλεϊμάν Πασάς αποφάσισαν να προβούν στην ολοσχερή κατεδάφιση ενός νέου ιχθυοτροφείου το οποίο ανεγέρθηκε παραπλεύ-

ρως των συνόρων της Πρέβεζας στις εκβολές του ποταμού Λούρου. Το νέο αυτό υπό κατεδάφιση ιχθυοτροφείο θα εμπόδιζε τελείως το ψάρεμα του χελιού στους βενετούς υπηκόους. Για να δοθεί μάλιστα μεγαλύτερη επισημότητα στη καταστροφή του ιχθυοτροφείου μετέβησαν στο μέρος της καταστροφής εκπρόσωποι των Βενετών και των Τούρκων με σκοπό την επίβλεψη του εγχειρήματος.

**Biblioteca del Museo Civico Correr (M.C.C),
Mss Provenienze Diverse, b. 629**

Illustrissimo et Eccellentissimo Signor Signor Rappresentante Colendissimo

Finalmente con li nuovi tenuti maneggi unifforni all'inchinate instruzione di V.E., e con l' esborso delli 20 cechini praticati per conto publico a questo Voivoda dalla persona spedita da V.E., e previo pure l'acquisto fatto da Prevesani delle Peschere di Masoma, e Grippo, a cui furono ultimamente costretti dall' E.V., si è disposto il Sudetto Voivoda, ed il suo Superiore Soliman Passa di far seguire il totale disfacimento della nuova Pescherà, eretta acanto del Confine di Prevesa nelle foci del fiume Luro di rimpetto alle publiche di Lacus, e Sogono, le quali sussistendo averebbero levato alle publiche la pesca intiera del Bisato. Perche segue il disfacimento stesso con qualche publicità, uniti a questi Pescatori, vi ha spinto detto Commandante col mio intervento persone Turche della sua Corte, che furono giusto le sue antecedenti ricerche scortati dal rimessomi publico Legno à sicurezza del loro passaggio. Insomma fù dalle medesime persone di detto Commandante, e suoi Pescatori praticato alla mia presenza l' intiero disfacimento di detta Pescherà, di cui non manco rassegnarne le debite notizie, in adempimento del mio ossequioso dovere, le bacio umilmente le vesti.

Arta li 10 Ottobre 1761 s.n.

Illustrissimo et Eccellentissimo Signor Vincenzo Balbi

Provveditor Estrordinario (S. Maura)

Umilissimo, divotissimo, et onestissimo Servitore

Marin De Luna Viceconsole

Έγγραφο 10

Συνοπτική απόδοση: Επιστολή του υποπροξένου της Βενετίας στην Άρτα Marin De Luna στον έκτακτο προβλεπτή της Λευκάδας Vincenzo Balbi με ημερομηνία 24 Ιανουαρίου 1762. Ο οθωμανός υπήκοος από την Άρτα Νικόλαος Κουμερκιώτης, που υπενοικίασε το ιχθυοτροφείο του Αγρίλου στους βενετούς υπηκόους Δ. Παπαδόπουλο, Γ. Μουσουρά, Φ. Πατρίκιο, Χ. Κουτσούρη, Γ. Δελιγιάννη και Α. Μυλωνά, εμφανίστηκε στο υποπροξενείο της Βενετίας στην Άρτα μαζί με μερικούς τούρκους αγάδες και κατήγγειλε ότι οι προαναφερόμενοι βενετοί υπήκοοι, μετά το τέλος της υπεκμίσθωσης αναχώρησαν για τη Λευκάδα αφήνοντας ένα χρέος 3.900 άσπρων καλού νομίσματος (buona moneta), δηλαδή «καλών άσπρων» (buoni aspri), από την εκμετάλλευση του ιχθυοτροφείου. Φεύγοντας άφησαν εκεί ως όμηρο και εγγυητή έναν απ' αυτούς τους συντρόφους, δηλαδή τον προαναφερθέντα Δ. Παπαδόπουλο, μέχρι την επιστροφή τους. Οι βενετοί υπήκοοι τελικά δεν εμφανίστηκαν και αυτός ο εγγυητής αναγκάστηκε να αφήσει άλλο εγγυητή χωρίς όμως κάποιο αποτέλεσμα Γι' αυτόν το λόγο απαιτήσαν να ενεργήσει ο προβλεπτής της Λευκάδας V. Balbi, ώστε να τους εξοφληθεί το χρέος των 3.900

«καλών άσπρων», ενώ ζήτησαν επιπλέον να καταβληθούν και άλλες πιάστρες για ψάρια που είχαν συμφωνήσει να τους χορηγήσουν και αυτοί δεν τα παρέλαβαν. Επιπλέον υποχρεώνεται ο προαναφερθείς Δεληγιάνης να πληρώσει άλλες δυο χιλιάδες άσπρα ξεχωριστά στον Κουμερκιώτη, χρεωστικό υπόλοιπο προηγούμενου έτους. Ακόμη υποχρεώνεται ο Πατρίκιος να πληρώσει δυο βενετσιάνικα τσεκίγια στον Κουμερκιώτη, ποσό που του χορηγήθηκε για να αντιμετωπίσει κάποιο πρόβλημα που αντιμετώπισε στο παρελθόν. Τέλος απαιτούσαν την καταβολή επιπλέον πιαστρών για την αλιεία που διενεργούσαν οι προαναφερόμενοι βενετοί υπήκοοι στο ιχθυοτροφείο του Παλαματερού.

**Biblioteca del Museo Civico Correr (M.C.C),
Mss Provenienze Diverse, b. 629**

Illustrissimo, et Eccellentissimo Signor Signor Rappresentante Colendissimo

Un tal Nicolo Cumegniotti Suddito da qui Ottomano con alcuni Turchi Agà comparsero a questo Consolato, rappresentandomi, che hanno affittato la Pescherà di Agrilo ad alcuni sudditi Veneti abitanti in cotesta Terra, di Nome Dimula Papadopulo, Janni Mussura, Francesco Patrighio, Cristo Cuzzuri, Giorgio Deligiani e Antonio Millonà, e che restati debbitori essi da Orij di aspri 3900 di buona moneta, cioè di aspri buoni; I quali sono partiti da tempo fà, e passati corti alle loro Case per fare i conti ambi loro e distribuire il guadagno, o perdita, e di ritornare poscia quivi a soddisfare il loro debito. Hanno lasciato quivi per ostaggio e malevadore uno di essi compagni, cioè l'accennato Dimula, sino al loro ritorno e che sino ad hora non si sono fatti vedere, ed esso malevadore hà dovuto lasciare altro pieggio, e sicurtà, e passare all'ubbedienza di Vostra Eccellenza per esporer il di più à vocce, et obligare la sua incomparabile Giustizia li accennati debbitori al rissarcimento del loro debito, e di più ricercano li esponenti Cumegricoti, e Turchi altre Piastre vinti, per il pesce che erano d' accordo di somministrargli, egli hanno mancato. Di più resti astretto l'accennato Deligiani di pagare altre due milla aspri separatamente all'esponente Nicolò resto dell'anno passato. Di più resta obligato l' altro compagno Francesco di pagare due Cechini Veneziani all'esponente somministrategli ad insometato da tempo fà; e di più ricercano gl' esponenti Piastre vinti, per la Pesca, che hanno fatto nelle acque di Pallamatero con le Fossene: e di ogni cosa è garante il descritto Dimula; Non mi resta altro per ora, che di venerare i venerati riscontri di Vostra Eccellenza e precetti e baciarle inchinamente le vesti.

Aria 24 Genaro 1761 s.n.m.v.

Illustrissimo, et Eccellentissimo Signor Vincenzo Balbi Provveditore Straordinario di Santa Maura

Umilissimo, divotissimo, et onestissimo Servitore

Έγγραφο 11

Πηγή: Cicogna E., *Relazioni storico-politiche delle isole del mare Ionio suddite della Serenissima Repubblica di Venezia scritte allo eccellentissimo Senato da sua Eccellenza Francesco Grimani Provveditore generale da mar l' anno MDCCLX, Venezia 1856.*

Modo di salar il pesce secondo che lo ha significato il capo dei pescatori delle coralline.

Si spacca il pesce per la schiena, e lo si spurga da tutti gl' interiori, e si sala dentro una cesta, lasciandovelo dodici ore, acciò per i fori della cesta esca il sangue. Poi si mette nei barili e si

torna a salare con sale alquanto grosso, acciò non così tosto si dilegui in salamora, avvertendo, che la carne tocchi la carne, e la scaglia la scaglia. Vi si soprappone un peso di libbre cento all' incirca per ventiquattro ore, poi si cava il peso, e si leva la salamora superflua, e si serra il barile col suo fondo; avvertendo di tornare a mettermi della salamora ogni venti o trenta giorni sicché mai resti a secco, ed avvertendo, che nell' imbarilarsi il pesce le teste tocchino la circonferenza del barile, e così pure, si fa dei gronghi e morone.

Li barili si suppongono capaci di libbre sette o ottocento al più; e si spera che ogni barca potrebbe far pesca da riempire quaranta barili al mese.

Il miglior sale per l' effetto sarebbe il bianco grosso di Santa Maura.

Ελεύθερη απόδοση του εγγράφου

Τρόπος παστώματος του ψαριού όπως τον εξέφρασε ο επικεφαλής των ψαράδων των κοραλλιών.

Σπάζεται το ψάρι από τη ράχη και καθαρίζεται απ' όλα τα εντόσθια, και αλατίζεται μέσα σε ένα καλάθι, αφήνοντας το δώδεκα ώρες, με σκοπό από τις τρύπες του καλάθιού να βγει το αίμα. Έπειτα τοποθετείται στα βαρέλια και ξανααλατίζεται με αρκετά χοντρό αλάτι, για να μη διαλυθεί γρήγορα στη σαλαμούρα, συμβουλευοντας, ότι το κρέας θα ακουμπάει το κρέας, και το λέπι το λέπι. Σ' αυτό τοποθετείται επάνω ένα βάρος από εκατό λίμπρες για περίπου εικοσιτέσσερες ώρες, έπειτα αφαιρείται το βάρος, και απομακρύνεται η περίσσεια σαλαμούρα, και κλείνεται το βαρέλι με τον πάτο του· συμβουλευοντας να επιστρέφουμε για να βάλουμε σαλαμούρα κάθε είκοσι ή τριάντα ημέρες έτσι ώστε ποτέ να μη μένει ξερό, και συμβουλευοντας, ότι καθώς βαρελιάζουμε τα ψάρια τα κεφάλια να ακουμπούν την περιφέρεια του βαρελιού, και το ίδιο επίσης, πρέπει να γίνεται για τα gronghi (μάλλον μουγκρί) και morone (μάλλον σμέρνα).

Τα βαρέλια θεωρούνται ικανά για επτακόσιες ή οκτακόσιες λίμπρες το ανώτερο· και πιστεύεται ότι κάθε βάρκα θα μπορούσε να αλιεύσει τόσο ώστε να γεμίσει σαράντα βαρέλια το μήνα.

Το καλύτερο αλάτι για το σκοπό αυτό θα ήταν το λευκό χοντρό της Αγίας Μαύρας.

Έγγραφο 12

Πηγή: Cicogna E., *Relazioni storico-politiche delle isole del mare Ionio suddite della Serenissima Repubblica di Venezia scritte allo eccellentissimo Senato da sua Eccellenza Francesco Grimani Provveditore generale da mar l' anno MDCCLX, Venezia 1856.*

Modo col quale si costuma di salare il pesce che prendesi nella peschiera di Butrintò.

Si spacca il pesce nella schiena dalla testa alla coda; si lava, e se gli getta sale per ogni verso. Poi si torna a serrare dalla testa alla coda col sale dentro, ed a pesce per pesce si stivano sopra tavole in luogo coperto. Questo pesce si sala da ottobre sino a Nadal; ma si va smaltindo quasi subito, perché non dura, e non può conservarsi.

Ελεύθερη απόδοση του εγγράφου

Τρόπος με τον οποίο συνηθίζεται να παστώνονται τα ψάρια που ψαρεύονται στο ιχθυοτροφείο του Butrintò (Βουθρωτό)

Σπάζεται το ψάρι στη ράχη από το κεφάλι μέχρι την ουρά· πλένεται, και αλατίζεται απ'

όλα τα μέρη. Στη συνέχεια περιβάλλεται από το κεφάλι μέχρι την ουρά μέσα σε αλάτι, και το ένα ψάρι μετά το άλλο στοιβάζονται πάνω σε τραπέζια σε κάποιο σκεπαστό χώρο. Αυτό το ψάρι παστώνεται από τον Οκτώβριο μέχρι τα Χριστούγεννα· αλλά πρέπει να ξεπουλιέται σχεδόν αμέσως, γιατί δε διαρκεί, και δεν μπορεί να διατηρηθεί.

Έγγραφο 13

Πηγή: Cicogna E., *Relazioni storico-politiche delle isole del mare Ionio suddite della Serenissima Repubblica di Venezia scritte allo eccellentissimo Senato da sua Eccellenza Francesco Grimani Provveditore generale da mar l' anno MDCCLX, Venezia 1856.*

Calano qualche volta in fatti per il territorio di Arta alla caricatori di Salagora e Caprena, varj colli di cordovani, sangone, cera, sete, occhi di gambero, rabarbaro e porzioni di grani e riso; questi capi però passano quasi tutti a Marsiglia e Livorno disalveando dalle scale venete : e nelli caricatori medesimi s'introducono panni francesi, endego, droghe, piombi, stagni, sete lavorate, pelli di martoro, fuine, volpi e molta quantità di agnelline, col mezzo di barche che staccansi dalle scale di Marsiglia e Messina.

Nel detto golfo fa scala anche il Xeromero nelli tre caricatori di Lutrachi, Caravascera e Ulica, d' onde si estraggono fomenti, orzi, lane e vallonie col mezzo di legni forastieri, cioè Messolongiti, Napolitani, Francesi e qualche volta pur Genovesi.

Vero è per altro, che per la via terrestre di Sajada, o per la marittima del detto golfo vanno all' Arta anche varj colli di merci venete, che fanno scala a Corfù: ma desiderabile sarebbe che siccome appartiene al dominio di Vostre Eccellenze la bocca del golfo, e pubblici legni vi si trattengono a custodirlo immune dalle infestazioni de' malviventi, così tutto il di lui commercio si facesse col mezzo di suddite imbarcazioni.

.....

Ho detto di sopra, che qualcuno de' suddetti sudditi s'industria a lavorar le ottomane peschiere del golfo d' Arta, e questo cenno mi fa sponda per riferire alcune poche riflessioni da me fatte sulla pesca di questi mari avendo in vista il maggior bene delle isole, ed il possibile vantaggio di tutto lo Stato.

.....

Mi sono perciò rivolto a persone viventi studiosi di cose naturali, e dotate di genio esatto e veritiero: quindi colto l' incontro, che per tale utilissima occupazione trovavasi visitando queste isole il veneto padre letter Vio Monaco Camaldolense, ho procurato, che mi comunicasse le sue osservazioni sulla qualità dei lidi, seni e fondi di queste acque, colle risultanze riflessibili all' oggetto della pesca; sopra di che mi ha rilevato anche varj lumi colla versata sua cognizione.

Mi ha, considerato: I. Che se si contemplano queste acque come un confluente di più golfi e canali, si vede, che in certe stagioni dell' anno sono popolate di quantità di pesci di passaggio, cioè tonni, palamide, lizze ed altri nella primavera; smeride, goffi nell' estate; sgombri, sardelle nell' autunno, ed altri ancora, che lungo sarebbe il nominare.

II. Se si esamina il continente ottomano si vede, che forma un lido per la maggior parte crodoso e sassoso, che di tratto in tratto è vestito di erbe e piante marine atte a nutrirvi in qualunque stagione molte sorti di pesci sassatili, cioè squari, perche, occhiade, ombrine,

sarghi, fabri, go, agili, angusigole, ed in certi tempi anche spari, dentali, con quelle altre sorti di pesci che hanno costume di andar tra sassi per i travagli della generazione,

III. Se si osservano i siti delle isole, dei scogli e delle secche in faccia del continente, si vede, che formano diversi canali, ove amano di ritirarsi orade, scorpioni, suri, albori, pagari, dentali, salpe, mormori ed altri pesci litorali.

IV. In quei fondi di mare, che sono argillosi, vi si trovano i pesci pelagii, cioè senza squamma, come sono le razze, cani, tenche, asià, colombi, palombi, e gli altri pesci piani, cioè sfogli, rombi, torpedini ec. ec.

V. Molti sono i seni di questi mari che terminano in paludi e lagune; e quivi si trovano copiosamente cefali, branzini, orade, sarghi, spari, anguille, bisatti ed altri pesci di salsa laguna; nei quali siti appunto sono state stabilite le pubbliche peschiere di Butrintò, Prevesa e Santa Maura, oltre le più numerose e considerabili dell' opposto dominio ottomano.

Col fondamento delle prenominate diligenze e scoperte pare, che si possa riferire accertatamente all' Eccellentissimo Senato, che queste sue acque non sono da mettersi nel numero delle infeconde.

Ελεύθερη απόδοση του εγγράφου

Κατεβαίνουν καμιά φορά πράγματι από την περιοχή της Άρτας στους φορτωτές της Σαλαώρας και της Κόπρανας, διάφορα εμπορεύματα από cordonani (τύπος μαροκινού δέρματος), sangone, κερύ, μετάζια, μάτια γαρίδας, ραβέντι (είδος φυτού) και ποσότητες από σιτάρια και ρύζια, αυτά τα εμπορεύματα όμως περνούν σχεδόν όλα στη Μασσαλία και στο Λιβόρνο αποφεύγοντας τα ενετικά λιμάνια: και στους ίδιους φορτωτές εισάγονται γαλλικά υφάσματα, endeqo, μπαχαρικά, μολύβι, κασσίτερος, επεξεργασμένα μετάζια, δέρματα από σαμούρι (ικτίς), fuine, αλεπούδες και μεγάλες ποσότητες από αρνίσια μαλλιά, με βάρκες που φεύγουν από τις σκάλες της Μασσαλίας και της Μεσίνας.

Στον παραπάνω κόλπο κάνει σκάλα επίσης το Ξηρόμερο με τους τρεις φορτωτές του Λουτράκι, Καρβασαράς και Ulica απ' όπου εξάγονται formenti, κριθάρια, μαλλιά και vallonie, με ξένα καράβια, δηλαδή Μεσολογγίτικα, Ναπολιτάνικα, Γαλλικά και καμιά φορά ακόμη και Γενοβέζικα.

Αληθεύει μεταξύ άλλων, ότι από τη χερσαία οδό της Σαγιάδας, ή από τη θάλασσα του παραπάνω κόλπου πηγαίνουν στην Άρτα διάφορα φορτία από ενετικά εμπορεύματα, που κάνουν σκάλα στη Κέρκυρα: αλλά θα ήταν επιθυμητό, επειδή ανήκει στην κυριαρχία της Δικής σας Εξοχότητας το άνοιγμα του κόλπου, τα δημόσια πλοία να παραμένουν εκεί για να τον φυλάσσουν απαλλαγμένο από τις λεηλασίες των κακοποιών, και κατά αυτόν τον τρόπο όλο το δικό του εμπόριο θα γινόταν μέσω σκαφών των υπηκόων.

.....

Ανέφερα παραπάνω, ότι κάποιος από τους προαναφερθέντες υπηκόους προσπαθεί να δουλέψει στα οθωμανικά ιχθυοτροφεία του κόλπου της Άρτας, και αυτό το γεγονός μου δίνει τη δυνατότητα να αναφέρω ορισμένες από τις λίγες σκέψεις που έγιναν από μένα όσον αφορά την αλιεία αυτών των θαλασσών έχοντας υπόψη το καλό των νησιών, και το ενδεχόμενο όφελος όλου του Κράτους.

.....

Γι' αυτό το λόγο απευθύνθηκα σε μελετητές των φυσικών επιστημών που ζουν σήμερα και είναι προικισμένοι με σκέψη ακριβή και αληθή: κατά συνέπεια επωφελήθηκα της συνάντησης

που γι' αυτή την πολύ χρήσιμη απασχόληση βρίσκεται σε επίσκεψη αυτών των νήσων ο ενετός πατέρας λέκτορας *Vio Monaco Camaldolense*, φρόντισα, ώστε να μου ανακοινώσει τις παρατηρήσεις του γύρω από την ποιότητα των ακτών, των κόλπων και των βυθών από αυτά τα νερά, με τα αποτελέσματα των παρατηρήσεων που έχουν ως αντικείμενο την αλιεία γύρω από τα οποία μου φανέρωσε επίσης διάφορες συμβουλές με την έμπειρη γνώση του.

Μου ανέφερε: I. Ότι αν θεωρηθούν αυτά τα νερά ως μια συμβολή περισσότερων κόλπων και καναλιών, φαίνεται ότι ορισμένες εποχές του χρόνου κατοικούνται από μεγάλο αριθμό περαστικών ψαριών, δηλαδή τόνους, παλαμίδες, *lizze*¹⁶ (μάλλον μαγιάτικα) και άλλα την άνοιξη· *smeride*, *goffi*¹⁷ το καλοκαίρι· σκουμπριά, σαρδέλες το φθινόπωρο, και άλλα επίσης, που θα ήταν πολλά για να μνημονευθούν.

II. Αν εξεταστεί η οθωμανική στεριά φαίνεται, ότι σχηματίζει μια ακτή που κατά το μεγαλύτερο μέρος είναι πετρώδης και απόκρημνη, που κάθε τόσο καλύπτεται από χορτάρι και θαλάσσια φυτά που είναι ικανά να θρέψουν σε οποιαδήποτε εποχή πολλά είδη από ψάρια που προτιμούν πετρώδες υπόστρωμα, δηλαδή *squari* (μάλλον σκάρος), *perche* (μάλλον χάνος), μελανούρια, μυλοκόπια, σαργούς, *fabri*, *go*, *aghi*, ζαργάνες και ορισμένες περιόδους επίσης σπάρους, συναγρίδες μαζί με άλλα είδη ψαριών που έχουν τη συνήθεια να πηγαίνουν ανάμεσα στις πέτρες για την αναπαραγωγή.

III. Αν παρατηρηθούν οι περιοχές των νησιών, των βράχων και οι ζέρες μπροστά στην ξηρά, διαπιστώνεται, ότι σχηματίζουν αρκετά κανάλια, όπου αγαπούν να μαζεύονται τσιπούρες, σκόρπιοι, σαφρίδια, λιθρίνια, φαγκριά, συναγρίδες, σάλπες, μουρμούρες και άλλα ψάρια της ακτής.

IV. Σε εκείνους τους βυθούς της ακτής που είναι αργιλώδεις, βρίσκονται πελαγικά ψάρια, δηλαδή χωρίς λέπια, όπως είναι τα σαλάχια, σκυλόψαρα, *tenche*¹⁸, κεντρώνια, αετοί, γαλέοι και τα άλλα πλατύμορφα ψάρια, δηλαδή γλώσσες, καλκάνια, μουνδιάστρες και άλλα.

V. Πολλοί είναι οι κόλποι αυτών των θαλασσών που καταλήγουν σε έλη και λιμνοθάλασσες· και εδώ βρίσκονται σε αφθονία κέφαλοι, λαυράκια, τσιπούρες, σαργοί, σπάροι, χέλια, *bisatti* και άλλα ψάρια της λιμνοθάλασσας· στις οποίες περιοχές ακριβώς έχουν εγκατασταθεί τα δημόσια ιχθυοτροφεία του *Butrintò*, της Πρέβεζας και της Αγίας Μαύρας, πέρα από τα πιο πολυάριθμα και σημαντικά της αντικρινής οθωμανικής ιδιοκτησίας.

Με βάση τις προαναφερθείσες επιμελείς παρατηρήσεις και ανακαλύψεις φαίνεται ότι, μπορώ να αναφέρω με βεβαιότητα στην Εξοχότατη Γερουσία, ότι αυτά τα δικά της νερά δεν πρέπει να θεωρούνται στον αριθμό των μη παραγωγικών.

16. LIZZA, s. f. T. de' Pesc. *Leccia*, Pesce di mare a scheletro grosso, ed è quello: detto da Cuvier *Lichias Amia*. Questo pesce vien fra noi assai grande, cioè oltre a tre piedi di lunghezza, ed è cibo ricercato anteposto al tonno ed allo storione, βλ. BOERIO 1998.

17. GOFO, a. m. T. de' Pesc. Pesce di mare buonissimo a mangiare, che pare non indigeno del nostro mare, e che si pesca per lo più in Levante, ed anche nella Dalmazia. Il suo colore è bigio, ed ha la pelle un poco sagrinata con minutissime macchiette rossasre, βλ. BOERIO 1998.

18. Tenca, s. f. *Tinca*, Pesce- d'acqua dolce, notissimo, conosciuto già dagli antichi col nome *Tinca*, detto quindi da Linneo *GyprinuS Tinca*. Nei laghi ve n'ha fino a tre piedi di lunghezza, βλ. BOERIO 1998.

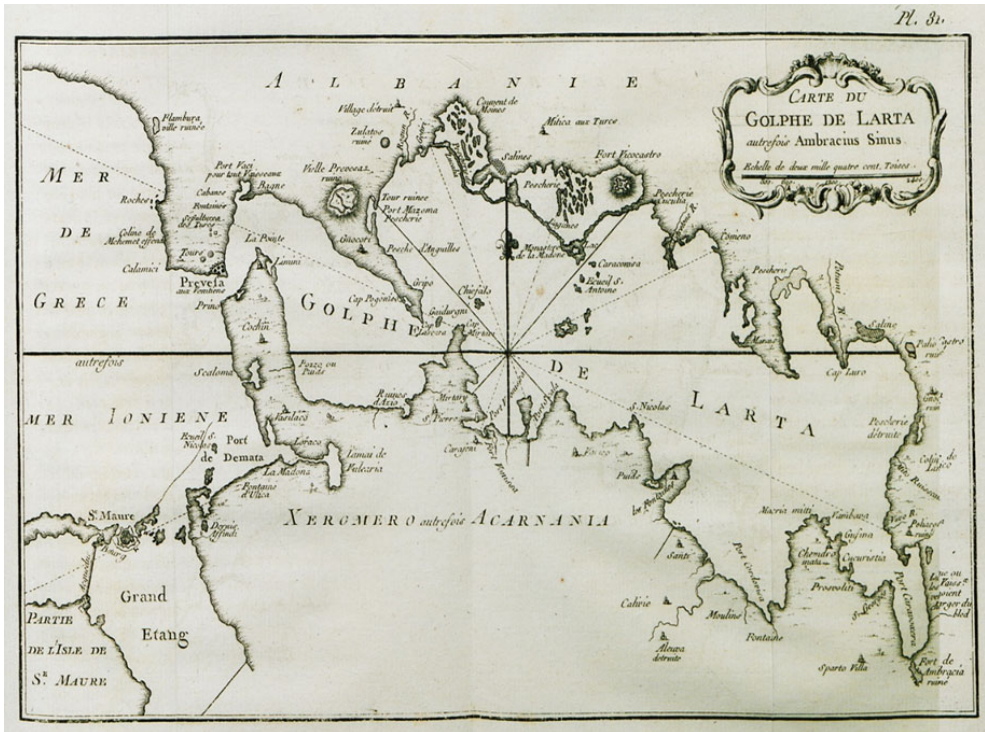
Αρχειακές Πηγές

Biblioteca del Museo Civico Correr (M.C.C): Mss Provenienze Diverse, b. 622, 629c:
Arta – Dispacci dall’... De Luna Marino 1759 - Piazzoni Bartolomeo, 630.

Βιβλιογραφία

- ΑΡΧΟΝΤΙΔΗΣ Α., 1983, *Η Βενετοκρατία στη Δυτική Ελλάδα (1684-1699) – Συμβολή στην Ιστορία της περιοχής του Αμβρακικού κόλπου και της Αιτωλοακαρνανίας*, Θεσσαλονίκη.
- ΑΣΔΡΑΧΑΣ Σ., 1988, *Ελληνική Οικονομική Ιστορία 18^ο - 19^ο αιώνας*, τ. 1-2, Αθήνα.
- ΒΕΤΣΙΟΣ Ε., 2007, *Η οικονομική και διπλωματική παρουσία των Βενετών στην περιοχή της Άρτας κατά τον 18^ο αιώνα*, Θεσσαλονίκη.
- BOERIO G., 1998, *Dizionario del dialetto veneziano*, Venezia 1856, ristampa anastatica, Firenze.
- ΓΙΑΝΝΑΚΟΠΟΥΛΟΥ Ε., 1986-1987, Όψεις της οικονομικής και κοινωνικής ζωής στην Ήπειρο στα τέλη του 18^{ου} αιώνα: ένα γαλλικό υπόμνημα, *Ηπειρωτικά Χρονικά* 28, 43-70.
- ΓΙΑΝΝΑΚΟΠΟΥΛΟΥ Ε.Κ., 1987, *Γαλλοελληνική εκμετάλλευση δασών στη Δυτική Ελλάδα (1710-1790). Ένα εμπόριο με προεκτάσεις*, Αθήνα.
- CICOGNA E., 1856, *Relazioni storico-politiche delle isole del mare Ionio suddite della Serenissima Repubblica di Venezia scritte allo eccellentissimo Senato da sua Eccellenza Francesco Grimani Provveditore generale da mar l’ anno MDCCLX*, Venezia.
- ΖΑΛΑΧΩΡΗ Ε., ΚΑΪΝΑΔΑΣ Η. & ΜΑΡΓΑΡΗΣ Ν.Σ., 2001, *Η αλιευτική παράδοση στον Αμβρακικό κόλπο*, Αθήνα.
- ΜΑΧΑΙΡΑΣ Κ., 1951, *Η Λευκάς επί Ενετοκρατίας 1684-1797*, Αθήνα.
- ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ Σ. ο Βυζάντιος, 1886, *Δοκίμιον Ιστορικών περί Άρτης και Πρεβέζης*, Άρτα.
- ΠΑΠΑΚΩΣΤΑ Χ., 2011, Μεταξύ δύο κόσμων: Τα ιχθυοτροφεία του Αμβρακικού κόλπου τον 18^ο αιώνα, *Πρεβεζάνικα Χρονικά* 47-48, 115-136.
- ΠΑΠΑΚΩΣΤΑ Χ., 2014, *Το αρχείο των βενετών προβλεπτών της Πρέβεζας- Διοίκηση και οργάνωση της πόλης τον 18^ο αιώνα*, Πρέβεζα.
- ΨΑΡΑΣ Ι., 2001, *Θεωρία και Μεθοδολογία της Ιστορίας*, Θεσσαλονίκη.

Εικόνες – Χάρτες

Τίτλος: Χάρτης του Αμβρακικού κόλπου.

Πρωτότυπος τίτλος: Carte du golphe de Larta.

Χρονολογία έκδοσης: 1771

Έκδοση

BELLIN, [Jacques-Nicolas]. *Description Géographique du Golf de Venise et de la Morée. Avec des remarques pour la Navigation et des Cartes et Plans des Côtes, Villes, Ports et Mouillages*, Παρίσι, Didot, M.DCC.LXXI [=1771]. (Πηγή: <https://el.travelogues.gr/>)

(Πηγή Βερνίκος Ν., 2019. Τοπογραφικός χάρτης του Girolamo Delanges (1757), ανακτήθηκε στις 1/10/2021 από <https://bit.ly/3F6Pn7i>)

Topografia dell'Isola di Leucada e scogli addiacenti alla medema, come pure Parte del Xeromero in **Terra Ferma** col suo littorale da Sta Sofia a Zaverda sino a Demata, et à scali, e parimente della linea di Vonizza, e Prevesa parte del Combotti unindosi ad Argo Amfilochio non che del Territorio d'**Arta**, **Rogùs**, e **Luro**, col litorale di Agrapidia sin la Bocca di Prevesa, e dell' inter^o di tutto il golfo, o sceno **Ambrascio**, di tutte le peschiere, fiumi, e sorgenti, cosi di varie Antichità e situazioni di ville e monastery.

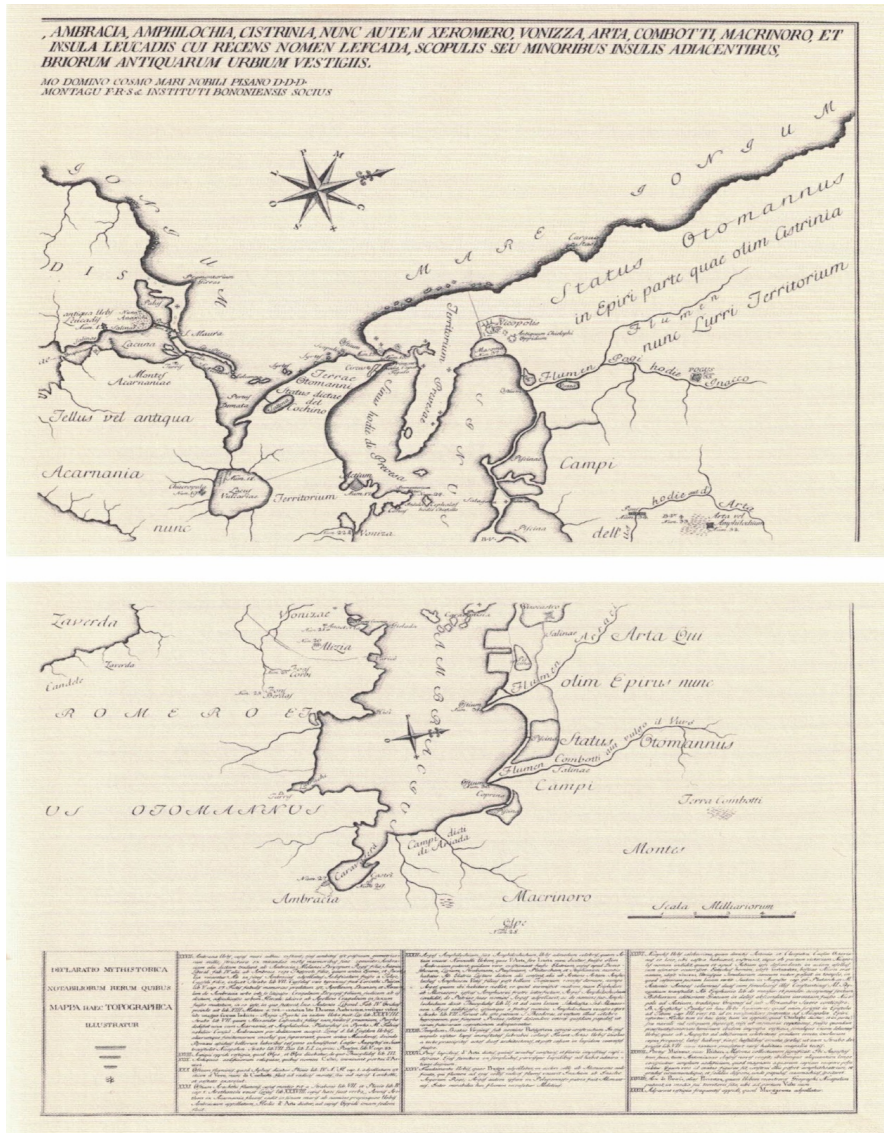
Girolamo Delanges Fece l'Anno 1757, grande c. ripieg., col.; legenda molto dettagliata delle località dell'isola, orientata WWN-EES, con scala di passi ven. 3000 = 13,5 cm. [scala ca. 1:38 635] (72,8 x 124,5 cm.)

L'Anno del Siniore MDCCLVII 1757

Μαρκιανή Βιβλιοθήκη: [Manoscritti Italiani, Classe It. VI, 492 (=10061) Topografia dalmata e greca» Raccolta di carte topografiche, piante di città e fortezze venete in Dalmazia e in Grecia, sec. XVII-XVIII].

Στο αριστερό περιθώριο του χάρτη υπάρχει ένα λεπτομερές υπόμνημα που επεξηγεί 77 τοποθεσίες του χάρτη, άλλα 8 σημεία επεξηγούνται στη συνέχεια, κάτω αριστερά του κυρίως τοπογραφικού. Οι πρώτες 20 επεξηγήσεις αφορούν σε θέσεις του νησιού Λευκάδας, οι 5 επόμενες αναφέρονται στις νησίδες που βρίσκονται ανάμεσα στη Λευκάδα και στην ακτή του Ξηρόμερου. Οι 26-39 καλύπτουν την περιοχή δυτικά της Βόνιτσας από την Κεχροπούλα μέχρι το δάσος του Κόκκινου. Στην βενετική περιοχή της Βόνιτσας βρίσκονται οι υπ' αριθρ., οι 35 – 44. Ακολουθούν οι θέσεις 45 - 69 στις περιοχές της Αμφιλοχίας, της Άρτας και των ιβαριών των βορείων ακτών του Αμβρακικού, ενώ οι υπ'

αρθρ. 70-85 περιγράφουν την ευρύτερη περιοχή της Πρέβεζας, με την Νικόπολη, την Πούντα και τον διάυλο στην είσοδο του κόλπου.

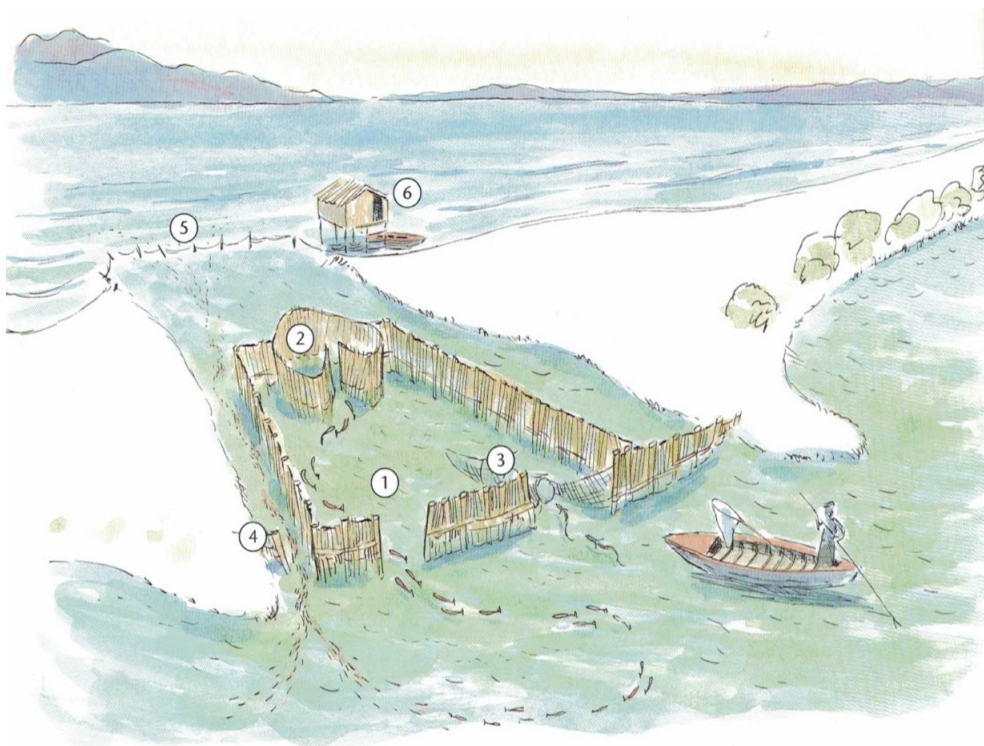
(Πηγή: Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης, 2007. Το Ιόνιο Πέλαγος, Χαρτογραφία και Ιστορία 16^{ος} – 18^{ος} Αιώνας. Αθήνα)

Edward Wortley Montagu

MAPPA TOPOGRAPHICA VETERIS EPIRIPARTIUM, QUAE OLIM NUNCUPABANTUR ACARNANIA, AMBRACIA, AMPHILOCHIA, CISTRINIA, NUNC AUTEM XEROMERO, VONIZZA, ARTA, COMBOTTI, MACRINORO, ET /LURRI TERRITORIUM, ADDITIS, PRAETER SINUM AMBRACIUM IPSIUSQUE OSTIUM, INSULA LEUCADIS CUI RECENS NOMEN LEFCADA, SCOPULIS SEU MINORIBUS INSULIS

ADIACENTIBUS, / SITU FLUMINUM, & CELEBRIORUM ANTIQUARUM URBIUM VESTIGIIS. //AMICO SUO AMATISSIMO DOMINO COSMO MARI NOBILI PISANO D.D.D. /ODOARDUS WORTLEIUS MONTAGU F.R.S. & INSTITUTI BONONIENSIS SOCIUS

Παραδοσιακή ιχθυοσυλλεπτική εγκατάσταση: Κατασκευαζόταν από καλάμια που πλέκονταν μεταξύ τους με ψαθί. Η όλη κατασκευή ανανεωνόταν κάθε χρόνο. Τα ψάρια κατά την έξοδό τους από τη λιμνοθάλασσα εισέρχονταν στην «αυλή» (1) της «ιχθυοπαγίδας» και στη συνέχεια στην «πήρα» (2) (καμπύλη παγίδα) από όπου, λόγω του ειδικού ανοίγματος, δεν μπορούσαν να ξεφύγουν. Εκεί τα έπιαναν οι διβαράδες με τις απόχες. Ειδικά για τα χέλια, τοποθετούνταν βωλκοί (3) στην είσοδο της ιχθυοσυλλεπτικής. Την εποχή του σοδιάσματος (είσοδος γόνου), οι διβαράδες άνοιγαν μια μικρή είσοδο (4) στην καλαμωτή όπου έκαναν βάρδιες μέχρι να μπει ο γόνος και κατόπιν την έκλειναν πάλι για να μη φύγουν τα μεγάλα ψάρια. Ένας εξωτερικός φράκτης (5) προστάτευε το στόμιο της λιμνοθάλασσας από τις «βρομιές» και τα φύκια που έφερνε η θάλασσα. Ο φύλακας του διβαριού παρέμενε στην καλύβα (6) μέχρι να αντικατασταθεί από την επόμενη βάρδια. (Σχέδιο: Β. Χατζηρβασάνης).

(Πηγή: ΖΑΛΑΧΩΡΗ Ε., ΚΑΪΝΑΔΑΣ Η. & ΜΑΡΓΑΡΗΣ Ν.Σ., 2001, Η αλιευτική παράδοση στον Αμβρακικό κόλπο, Αθήνα)

efo in dal rapporto e perche il messo in istanza di volerli immediate
 no possa no creduto congruo di insponderli accome tale
 di farci capitare li festi che l'asseniscono de d. Pation
 matco sia andato nelle sudette dascueta che noi possa
 chiamando Pation matco stesso e nluando lo suo lo assog
 getato al C. V. cui impone affine abbia doli d'utro sua
 inuerribile da d. pendere a numero quella cortad. che il
 di lui di assamento. Argandosi pure con procedente
 foglio lo stesso Nouada di sudita un deput. d'arg. alla
 volta di parca per garantirli li dascueta che uano
 al taglio de doli occorrendo alle dascueta mi a fatto anco
 imporre di compiere ad inquest'oggi ho dato la commissio
 ne al tenente Alf. difformato Paulo Conco Alessandri
 onde alla d. d'ossa inabrarsi uerso quella parte ma
 condito d'auer d'utro l'aband. perche non uenga praticato
 da mal fatto per la uia del mare qualche insulto a des
 catari me. Umillio ogni cosa al C. V. per quelle salute
 in procedim. che alla uirtu sua paternita e le dascu
 duosane de li mani.
 Quauesali 17. Quif. 1765. N.

D. Gio: Toniotti
 Maresca di Aina

Η αρχαιική μορφή της τελευταίας σελίδας του εγγράφου 2

ΒΥΖΑΝΤΙΝΟΣ
ΔΟΜΟΣ

Παράρτημα
29

Ο ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ BENJAMIN HENDRICKX (1939-2021)

ISBN 978-618-5294-97-7

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΒΥΖΑΝΤΙΝΟΣ ΔΟΜΟΣ

Π.Π. Γερμανού 38 - Ι. Μιχαήλ 2, 54622, Θεσσαλονίκη
2310264748, 6946461460

anstamoulis@hotmail.com • xarpantidisoannis@gmail.com

www.biblionet.gr (Σταμούλη Αντ.) • www.osdelnet.gr (Σταμούλη Αντ.)
